

İRAN ÜLKE RAPORU

TÜRKİYE TOHUMCULAR BİRLİĞİ

KASIM 2020

1. GENEL BİLGİLER.....	4
1.1.Künye.....	4
1.2.Coğrafi Konumu ve İklimi.....	4
1.3.Doğal Kaynaklar ve Çevre.....	5
1.4. Siyasi ve İdari Yapı.....	5
1.5.Nüfus ve İşgücü Yapısı.....	6
2.GENEL EKONOMİK DURUM.....	6
2.1.Temel Ekonomik Göstergeler.....	6
2.2. Doğrudan Yabancı Yatırımlar	7
2.2.1.Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü.....	7
2.2.2.Ülkede İş Kurma Mevzuatı.....	8
3. SEKTÖRLER.....	9
3.1.Tarım.....	9
3.1.1. Tohumculuk.....	11
3.2. Enerji.....	13
3.3. Sanayi.....	13
3.4. Madencilik.....	14
3.5.Tekstil	14
3.6. Turizm.....	15
3.7.Müteahhitlik hizmetleri	16
3.8. Ulaşım ve Telekomünikasyon.....	16
3.9. Bankacılık.....	16
3.10.Perakende & Dağıtım Sektörü.....	16
3.11. Hizmetler.....	17
4.TİCARET.....	17
4.1.Genel Durum.....	17
4.2.Türkiye ile Ticaret.....	19

4.2.1.Genel Durum.....	19
4.2.2.İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller.....	20
4.3. Dış Ticaret Politikası ve Vergiler	20
4.3.1.Gümrük Vergileri	20
4.3.2.İç Vergiler ve Oranları.....	22
4.3.3.Ürün Standartları ile ilgili Uygulamalar.....	22
4.3.4.Tarife Dışı Engeller.....	23
5.PAZAR DURUMU	23
5.1. Ülkenin Güçlü ve Zayıf Yönleri ile Fırsatlar ve Tehditler	23
5.2.Dağıtım Kanalları.....	24
5.3. Tüketici Tercihleri, Satış Teknikleri ve Satışı Etkileyen Faktörler.....	24
5.4. Ambalaj, Paketleme Ve Etiketleme.....	25
5.5.Ulaştırma Ve Taşımacılık Faaliyetleri.....	25
5.6.İş Adamlarının Dikkat Etmesi Gereken Hususlar.....	25
5.6.1. İran Hükümetince Yürürlüğe Konulan Yeni İthalat Kuralları.....	25
5.6.2. İran Hükümetinin Yeni Kambiyo Kuralları.....	26
5.7.Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları.....	30
5.8. Ticari Anlaşmazlıkların Çözümü.....	30
5.9.Ticareti Etkileyen Kültürel Faktörler.....	31
5.10.İran'a Ticaret Heyeti Düzenlenmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar.....	33
5.11.Covid-19 Gelişmeleri.....	34

1.GENEL BİLGİLER

1.1.Künye

Resmi Adı	İran İslam Cumhuriyeti
Yönetim Şekli	Teokratik Cumhuriyet
Cumhurbaşkanı	Dr. Hassan Rouhani (aynı zamanda Hükümet Başkanı)
Nüfus	82.913.906 (Dünya Bankası-2019)
Dil	Farsça(Resmi dil), Türkçe'nin Azeri, Türkmen, Halaç, Afşar ve Kaşgay lehçeleri ile Kürtçe, Arapça, Beluci dilleri
Din	İslam (%98)
Etnik Yapı	Farslar ve Azeriler sırasıyla çoğunluğu oluşturmakta olup, Türkmenler, Kaşgaylar, Afşarlar, Halaçlar, Kürtler, Lorlar, Araplar ve Beluciler, İran'da yaşayan diğer önemli etnik gruplardır.
Başkent	Tahran
Sınır Komşuları:	İran; Türkiye (499 km), Afganistan (936 km), Irak (1458 km), Pakistan (909 km), Türkmenistan (992 km), Azerbaycan (432 km), Nahcivan (179 km) ve Ermenistan (35 km) ile sınıra sahiptir.
Yüzölçümü	1.648.000 km ²
Başlıca şehirleri	Tahran, Meşhed, İsfahan, Tebriz, Şiraz, Ahvaz, Bander Abbas, Urumiye, Kerej
GSYİH (milyon\$)	484.663 (2019)
KBGSYİH (\$)	5.820 (2019)
Büyüme Oranı (%)	-6 (2019)
Haftasonu Tatili	Perşembe & Cuma
Takvim	Celali Takvim (Şemsi Hicri) – Güneş yılı, Hicret başlangıç
Yılbaşı (Yeni Yıl) Tatili	21-24 Mart (nevruz)
Para Birimi	Riyal (Halk arasında Tümen ifadesi kullanılmaktadır.) 1 Tümen = 10 Riyal
Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar	BM, İslam İşbirliği Teşkilatı, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, İslam İşbirliği Teşkilatı Parlamentolar Arası Birliği (İSİPAB), Developing 8 (D-8), Bağlantısızlar Hareketi (NAM), Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü (KSYÖ), Şangay İşbirliği Örgütü (Gözlemci Üye)

1.2.Coğrafi Konum ve İklim

Tarihi İpek Yolu sayesinde eski çağlardan bu yana Avrupa ve Asya'nın kesişme noktasında yer alan İran'ın stratejik konumu, ülkede petrolün keşfi ile daha da önemli hale gelmiştir. Ham petrol taşımacılığının yoğun olarak yapıldığı Umman Körfezi, Basra Körfezi ve Hazar Denizi'ne kıyıları bulunmaktadır. Başkent Tahran'ın denizden yüksekliği 1.200 metredir.Engebeli ve dağlık arazilerin

yanı sıra, çöllerle kaplı düzlüklere de sahip olan İran topraklarının %55'i çayır (otlak), %23'ü çöl, %14'ü ekilebilir alan ve %8'i ormandır. Ülkenin karadan ve denizden 15 ülke ile sınırı vardır.

İran üç iklim kuşağında yer almaktadır. Ülke genelinde kurak ve yarı-kurak iklim hakim olmakla beraber, Hazar Denizi kıyılarında subtropikal iklim görülmektedir. En sıcak ay olan Temmuz'da ortalama hava sıcaklığı 22–37°C ve ortalama yağış 3 mm iken; en soğuk ay olan Ocak'ta ortalama hava sıcaklığı eksi 3–7°C ve ortalama yağış 46 mm. dir. Tahran'da yazları sıcak ve kurak geçmekte (30–40°C), kışları ise hava sıcaklığı 0–15°C arasında değişmektedir. Kışın yüksek kesimlerde kar yağışı görülebilmektedir.

İran yılda ortalama 250 mm yağış almakta ve bu haliyle dünya ortalaması olan 800 mm'nin oldukça altındadır.

1.3. Doğal Kaynaklar ve Çevre

İran'ın başlıca doğal kaynakları olan petrol ve doğalgaz rezervleri haricinde çinko, bakır, demir, uranyum, kurşun, krom, manganez, kömür, sülfür ve altın gibi madenler bakımından da zengindir. İran, dünyanın en büyük çinko, ikinci büyük bakır rezervine ve ayrıca dokuzuncu büyük demir rezervlerine sahiptir. Bununla birlikte, İran'da madencilik sektörünün yeterince geliştiği söylenemez. Maden yataklarının geliştirilmesi Hükümetin öncelikleri arasında yer almakta ve sektörde yatırımlar teşvik edilmektedir.

Kentlerde taşıt emisyonları, rafineriler ve sanayi atıkları kaynaklı olarak hava kirliliği görülmektedir. Ormanlık alanların tahribi, meraların aşırı otlatılması, çölleşme, Basra Körfezi'nde petrol kirliliği, kuraklık, toprağın tuzlanması, içme suyu kaynaklarının yetersizliği, kanalizasyon atıklarının yol açtığı su kirliliği ve sanayi atıklarından doğan kirlenme ülkenin başlıca çevresel sorunlarıdır.

1.4. Siyasi ve İdari Yapı

Şah yönetimi 11 Şubat 1979 tarihinde devrilmiş ve dini esasa dayalı bir devlet düzeni kurulmuştur. İran Anayasası 3 Aralık 1979 tarihinde yürürlüğe girmiş, 1989 yılında revize edilmiştir. İran'da gücün ulema ile halk tarafından seçilen temsilciler arasında hiyerarşik olarak paylaşıldığı, dini teokrazi ile Başkanlık sistemi karışımı kendine özgü bir yönetim biçimi hâkimdir. İran'da siyasi parti temelinde bir yapılanma bulunmamaktadır. Siyasi hayatta, partiler yerine daha çok baskı/çıkar grupları olarak adlandırılabilirler. Hizb veya fraksiyon adı verilen yapılanmalar rol oynamaktadır.

Dini Lider/Rehber: İran'da kuvvetler ayrılığı prensibi geçerli olmakla beraber, erkler (yasama, yürütme ve yargı) Rehber'in gözetimi altındadır. Rehber, din adamlarından oluşan Uzmanlar Meclisi tarafından ömür boyu süreyle seçilmektedir. Dini Lider mutlak yetki sahibi olup, birçok hayati ve önemli konuda son kararı veren kişidir. Birçok kurum doğrudan Dini Lidere bağlıdır. Bu kurumların yöneticilerinin, yönetim kurulu üyelerinin atanması veya görevden alınması Rehber'in yetkisindedir. Nizami ordu, İran Devrim Muhafızları Ordusu, İçişleri Bakanlığı ve istihbarat kuruluşları ile İran İslam Cumhuriyeti Radyo ve Televizyonu doğrudan Dini Lidere bağlıdır.

Yasama (İslam Danışma Meclisi/İran İslam Parlamentosu): 4 yıllık dönemler için halkın doğrudan ve gizli oy ile seçtiği 290 milletvekilinden oluşan İran Danışma Meclisi (parlamento), sadece bir yasama organı niteliğinde olmayıp; idarenin tüm eylem ve işlemlerinde inceleme ve araştırma yapma yetkisine sahiptir.

Yürütme (Hükümet): Anayasayı Koruyucular Konseyi'nin onayını almış adaylar arasından belirlenen ve 4 yıllık dönemler için doğrudan halk tarafından (genel seçimlerde) seçilen Cumhurbaşkanı aynı zamanda Hükümet başkanıdır. Başbakanlık Kurumu bulunmamaktadır.

Yargı: Yasama ve yürütmeden bağımsız olarak iş görmektedir. Adalet Bakanlığı, yargı ve yürütme erkleri arasındaki koordinasyonu sağlamakla yükümlüdür. Yargı erkinin işleyişinden, Dini Lider tarafından içtihat verme yetkisine haiz ulema arasından 5 yıllık süre için atanan Yargı Erki Başkanı sorumludur. İran devriminin ardından mevcut Kara Avrupası Hukuk Sistemi, İslâm Hukuku ile birleştirilerek oluşturulan İran hukuk sisteminde, İslâm hukuku daha çok aile hukuku ve ceza hukuku alanlarında uygulanmaktadır.

İdare: İran'da "Ostan" adı verilen 31 vilayet bulunmaktadır. Ostanların valilerine ostandar denmektedir. Ostandarlar, İçişleri Bakanının teklifiyle Hükümet tarafından atanmaktadır.

1.5.Nüfus ve İşgücü Yapısı

İran nüfusu yaklaşık 83 milyondur. Nüfusun %49,4'ü kadındır. Nüfusu genç olup, %69'u 15-64 yaş grubundadır. Kentleşme oranı %75'tir. İran'ın resmi dini İslam'dır. Resmi mezhebi ise Caferilik'tir. Nüfusun %90'ı Şii, %8'i Sünni müslümanlardan oluşmaktadır. Geri kalanı ise Zerdüş, Yahudi, Hristiyan'dır. İran'da Fars, Türk, Beluc, Lor, Arap, Afgan gibi farklı milletler yaşamaktadır.

Aktif işgücü (27,9 milyon) kapsamındaki genel işsizlik oranı 2019 yılında %11,4 olmuştur. Kadın işgücü kapsamındaki işsizlik oranı %19 olup, erkek işgücü içindeki işsizlik ise %10'dur. Genç (15-24 yaş) işsizlik ise, 2019 yılı sonunda %26'ya düşmüştür.

2.GENEL EKONOMİK DURUM

2.1.Temel Ekonomik Göstergeler

	Birim	2016	2017	2018	2019	2020**	2021**
GSYİH (SAGP*)	milyar \$	1.549	1.637	1.586	1.491	1.411	1.483
GSYİH büyüme hızı (sabit fiyat)	%	12,5	3,7	-5,4	-7,6	-6	3,1
Kişi başı GSYİH büyüme (SAGP)	%	11	2,5	6,5	-8,6	-7	2,1
Enflasyon (tüketici fiyatları ort)	%	9	9,6	31	41	34	33,5
Kamu dengesi /GSYİH	%	-2,3	-1,8	-1,9	-5,6	-9,8	-7,7
İşsizlik oranı (aktif işgücü içinde)	%	12,4	12	12	13,5	16,3	16,7
Cari Hesap Dengesi / GSYİH	%	4	3,8	2,1	-0,1	-4,1	-3,4

Kaynak: IMF /2020 Nisan *Satın Alma Gücü Paritesi, ** Tahmin

İran ekonomisi; geliri esas itibarıyla petrol ve doğalgaz ihracatına bağlı, aşırı düzenleyici çerçeveye sahip, içe dönük ve kapalı, kısıtlı rekabetin olduğu, vergilemenin etkili bir şekilde çalışmadığı, sübvansiyonların yaygın bir şekilde bulunduğu, düşük faktör verimliliğine sahip, kamunun baskın olduğu bir ekonomik görünüm sunmaktadır. Ekonominin petrole dayalı yapısının kırılarak sanayi üretiminin çeşitlendirilmesi kalkınma hedefleri arasındadır. Kamu ağırlıklı ekonomide devletin sosyal

politikaları da etkindir. Temel mallar veya enerji tüketimi başta olmak üzere halkın geniş kesimine farklı dönemlerde büyük ölçekli sübvansiyonlar sağlanmaktadır. Bu sübvansiyonlar doğrudan mal ve hizmet yardımları veya nakit şeklinde olabilmektedir. Örneğin su, elektrik, telefon, şehir içi ulaşım gibi hizmetlerin piyasa fiyatının altında sağlandığı görülmektedir. Ayrıca, hem hane halkı hem de şirketlere sübvansiyonlu enerji sağlanmaktadır. 1980'li yıllardan beri maruz kaldığı uluslararası yaptırımlar/ambargolar ülke ekonomisinin potansiyelinden az gelişmesine sebep olmuştur. Ayrıca, bankacılık sektörünün küresel bankacılık sistemi ile entegrasyonunun gecikmesi de, iktisadi kalkınma için ihtiyaç duyulan yabancı sermaye yatırımlarının ve dış ticaretin gelişmesini engellemiştir.

Ekonominin öncelikleri arasında; yüksek enflasyonun kontrol altına alınması, işsizliğin düşürülmesi, mali disiplin ve döviz kurunda istikrarın sağlanması, özellikle yabancı sermaye için yatırım ortamının iyileştirilmesi, finansal kaynaklara/kredilere ulaşımın kolaylaştırılması, özel sektörün ekonomideki payının artırılması, özel sektör yatırımlarının geliştirilmesi suretiyle ekonomik büyümenin sağlanması ve böylelikle sosyal koşulların da düzeltilmesi yer almaktadır. Ancak, son olarak ABD'nin 2018 yılında Nükleer Anlaşmadan çekilmesinin ardından ABD yaptırımları 2018 yılının Ağustos ve Kasım aylarında olmak üzere iki aşamada tekrar yürürlüğe konmuştur. Bu nedenle yabancı yatırımlar durma noktasına gelmiş, 2016-2018 döneminde ülkeye giren yabancı firmaların birçoğu ülkeden geri çekilmiştir. İran'ın petrol üretimi ve ihracat geliri düşmüştür.

İran Hükümeti ise, yaptırımlara karşı tedbir bağlamında, yerli üretimin ve döviz kaynaklarının verimli kullanılması gerekçesiyle de, birçok ürünün ithalatına yasak koymuş, ithalatta ön-kayıt sistemine geçmiş, döviz işlemlerine sınırlama getirmiştir.

İran ekonomisinde devletin halen 477 civarında fabrikasıyla önemli bir ekonomik aktör olarak yer aldığı görülmektedir. Devletin yanı sıra, devletin ve ülke güvenlik aygıtının uzantıları ile dini vakıfların da ekonomik yaşamda önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. İran'ın uzun yıllardır kendine yeterliliği vurgulaması neticesinde tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde belirgin bir kapasitesi oluşmuştur. Özel sektör, küçük ölçekli üretim, çiftçilik, orta-ölçekli inşaat projeleri, çimento üretimi, madencilik, emlak, ulaşım, perakende gibi kimi alanlarda kendisine yer edinebilmiştir.

GSYİH'nin Sektörlere Göre Dağılımı(2018)

Tarım	%10
Sanayi ve madenler	%22
petrol ve doğalgaz	%13
Hizmetler	%55

Kaynak: <http://gis.isipo.ir/>

2.2.Doğrudan Yabancı Yatırımlar

2.2.1. Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Ülkedeki rejim değişikliği sonrasında çiftliklerin, şirketlerin ve bankaların devletleştirildiği ve yabancı sermayenin yasaklandığı İran'da, 4. ve 5. Beş Yıllık Kalkınma Planları ile birlikte yatırım ortamı iyileştirilerek yabancı sermaye girişinin önü açılmıştır. Kasım 1985'den beri yapılan bazı temel düzenlemeler kapsamında; yabancı şirketlerin İran'da pazarlama ve satış ofisi açmalarına izin verilmiş; 1993 yılında Serbest Bölgeler Kanunu, Haziran 2002'de ise yeni Yabancı Yatırımı Teşvik ve Koruma Kanunu (FIPPA) yürürlüğe girmiştir. FIPPA ile, devletin kararları doğrultusunda ortaya çıkabilecek

şirket zararları ile ana sermaye ve kârların yurt dışına transferi devlet garantisi altına alınmıştır. Yeni Kanun kapsamında yabancı sermayenin bir İran şirketi ile ortaklığı belli bir yüzde ile sınırlandırılmamış, yabancı sermayenin ülkeye giriş ve çıkışında serbest piyasa kurunun geçerli olması garanti altına alınmış, yabancı şirketler için vergiler %60'lardan %20'lere indirilmiş, ayrıca yatırım yapılan bölgelere göre 10–15 yıllık vergi muafiyeti dönemleri öngörülmüştür. Diğer taraftan, yatırımın İranlı bir ortakla gerçekleştirilmesi halinde mahiyetine göre %80'ine varan oranlarda İran yatırım mallarının ithalatı, gümrük vergisinden muaf tutulmuştur. Yaklaşık 510 Dolar civarındaki işçi maliyetlerinin 440 Dolar'a kadar olan bölümü vergiden muaf, bu sınırı aşan kısmı ise %10 vergiye tabidir.

İran'da yatırımlara verilen önemli teşvikler olmasına rağmen; uygulamada bürokrasinin ağır işlemesi, kurumlar arasında koordinasyon bulunmaması, muafiyetlerden yararlanılması gibi etkenler yatırımın hayata geçirilmesi konusunda güçlükler yol açmaktadır. Çalışma ve oturma izni alınmasına yönelik prosedürlerin uzunluğu firmaları zaman bakımından zorlamaktadır. İran'a yapılan hazır giyim ihracatını zorlaştıran 9 Ekim 2016 tarihli "İran'da Konfeksiyon Ürünleri Satışı Yapan Şirketler İçin Düzenleme Genelgesi" uyarınca, İran'a hazır giyim ihracatı yapmak isteyen yabancı firmaların öncelikle İran'da %20 üretim yapması, bu üretimi zaman içinde belli bir planda artırması ve üretimlerinin %50'sini ihraç etmesi gibi koşulları karşılaması gerekmektedir. İran'a yılda ortalama 3 milyar dolarlık yabancı sermaye yatırımı gelmekte, ambargo dönemlerinde bu rakam azalmaktadır. Ülkede %100 yabancı sermaye ile şirket kurulabilmektedir.

Serbest ticaret bölgeleri ve özel ekonomik bölgeler, Cumhurbaşkanlığına bağlı Yüksek Konsey (High Council of Special Economic & Free Trade Zone) Genel Sekreterliği tarafından yönetilmektedir.

İran'da Queshm, Chabahar, Aras, Anzali, Arvand, Kish ve Maku olmak üzere 7 serbest ticaret-sanayi bölgesi bulunmaktadır. Yabancı sermayenin teşviki amacıyla tasarlanan Serbest Ticaret Bölgelerinde yabancılara %100 sermaye/mülkiyet hakkı, 20 yıl vergi muafiyeti ve vize kolaylıkları tanınmakta, ayrıca elde edilen karlar serbestçe transfer edilebilmektedir.

İran'ın iç bölgelerinde yer alan Özel Ekonomik Bölgeler, yatırımcılara daha cazip yatırım ve altyapı koşulları sunmaktadır. İran'da toplam 22 adet Özel Ekonomik Bölge bulunmaktadır.

2.2.2.Ülkede İş Kurma Mevzuatı

Yabancı bir yatırımcı İran'da iki şekilde firma kurabilmektedir.

- Genelde tercih edileni FIPPA çerçevesindeki koruma ve kolaylıklardan yararlanmak amacıyla yabancı (sabit) yatırım izni için yapılan başvurulardır. Sanayi, madencilik, tarım ve hizmetler sektörlerindeki faaliyetleri geliştirmek ve daha verimli kılmak amacıyla hazırlanan bu Kanun'a göre, yabancı yatırımcı %100 kendi sermayesi ile, İranlı bir ortağı olmaksızın, firma kurabilmektedir.

- Ticaret, hizmetler ve diğer faaliyetlerin icrası için yabancı yatırım izni almaksızın doğrudan bir (ticari/hizmet) şirket kurulmasıdır.

İran'da şirket kuruluşu veya yabancı şirket şube tescili, İran'da faaliyet gösteren avukatlarca yapılmaktadır. Şirket, şube, temsilcilik ofisi kurulması veya acenta tayini gibi tüm işlemlerde başvuru sürecinde belgelerin Farsça olması gerekmektedir. İran'da ticari faaliyette bulunulabilmesi için kurulacak şirketin/şubenin/temsilcilik ofisinin Şirketler Tescili Genel Dairesine (<http://sherkat.ssaa.ir/>)

kaydının yapılması (tescil edilmesi) ve akabinde İran Ticaret ve Sanayi Odasına (<http://en.iccima.ir/>) üye olunması gerekmektedir.

İran'da bulunan tüzel kişiliğe haiz ticarî şirket türleri, Türk Ticaret Kanununda tanımlanan ticaret şirketleri ile benzerlik göstermektedir. Yabancı şirketlerce İran'da (anonim veya limited) şirket kurulması, İran'daki yabancı yatırımcı ve tacirler için en uygun yol olduğu değerlendirilmektedir.

3. SEKTÖRLER

3.1.Tarım

İran'da işgücünün yaklaşık dörtte birinin istihdam edildiği tarım sektörüne son yıllarda yapılan yatırımlar, ürün geliştirme, paketlenme ve pazarlama çalışmaları yeni ihracat pazarlarının yaratılmasına olanak tanımıştır. İklim ve toprak çeşitliliği açısından şanslı bir ülke olan İran'da tarımsal üretim, genel olarak ülkenin kuzeyindeki ve batısındaki verimli arazilerde gerçekleştirilmektedir.

Ülkenin başlıca tarım ürünleri; buğday, arpa, mısır, pirinç gibi hububatlar ile şekerpancarı ve şeker kamışı, meyveler (üzüm, elma), narenciye, hurma, fıstık, pamuk ve soğandır. Patates, soya fasulyesi, pirinç ve buğday ile bazı sebze türleri üretiminde ilerleme söz konusudur. Hurma ve fıstık ile bazı sebze ve meyveler ihracat edilmektedir.

Hazar Denizi'nden elde edilen havyar, dünya pazarlarında önemli bir yer almaktadır. Kırmızı ve beyaz et (tavukçuluk, yumurta), bal ve süt sektörü de gelişmektedir.

İran Tarım Bakanlığı verilerine göre, İran'ın gıda ihtiyacının %80'i ülke içinde üretilmektedir. Tarım alanlarının ancak %40'ının düzenli olarak sulanabilmesi, fiyat kontrolleri ve ihracata yönelik sübvansiyonlar, sektördeki üretimi ve rekabeti etkileyen başlıca faktörlerdir.

İran Sanayi Bakanlığının 24 Eylül 2018 tarihli Kararı uyarınca, aşağıda belirtilen ürünlerin ithalatında vergi muafiyeti yürürlüğe konmuştur. Buğday, pirinç, arpa, mısır, soya, Bakliyat (mercimek, bezelye, fasulye), Kırmızı et, Küçük ve büyükbaş canlı hayvan, yumurta, her türlü yağlı tohumlar, tereyağı, kağıt (baskı, yazı ve gazete için), ham petrol türevleri, lastik ve kauçuk, muhtelif tıbbi ilaç (insan ve hayvan için) İran Sanayi Bakanlığı'nın Gümrük İdaresine gönderdiği 30 Mart 2019 tarihli Genelgede ise, iç piyasayı düzenlemek amacıyla 4 Nisan 2019 tarihinden itibaren bir sonraki talimata kadar patates ve soğan ihracatı yasaklanmış, buna karşılık domates, domates salçası ve ilişkili ürünlerin ihracatına yönelik yasak ise kaldırılmıştır.

Tarım, İran ekonomisinin en önemli sektörlerinden birisidir. İran'da 20 milyon hektarlık ekili arazi olmak üzere 50 milyon hektarlık çiftlik bulunmaktadır. Ülke arazisinin yaklaşık %20'si tarıma elverişlidir. Ülke topraklarının %4'ü sulu tarıma, %8'i kuru tarıma, %20'si ekilebilir tarıma, geri kalan kısmı ise diğer tarım olanaklarına sahiptir. Tarım sektörü GSYİH'nın %11'ini oluşturmakta ve nüfusun %23'ünü istihdam etmektedir. Başlıca gıda üreten bölgeler Hazar bölgesi ve kuzeybatı vadileridir. İklim koşullarının çeşitliliği, geniş bir ürün çeşitliliğine izin vermektedir. Gelenekselden modern tarıma geçiş, ekipman, altyapı ve sulama sistemlerinin modernizasyonunu gerektirmektedir. Bu amaçla hükümet tarafından tarım sektörünün gelişimi için Ulusal Kalkınma Fonu tarafından finanse edilmek üzere 10 milyar dolar ayrılmıştır. Hükümetin kurumsallaştırmış olduğu "Direniş Ekonomisi" İran'ın kendi kendine her alanda yeterli olmasını savunmakta ve tarım sektöründe bu durum su rezervlerinin aşırı kullanılmasını beraberinde getirmektedir. Diğer taraftan, su kaynakları çelik gibi ağır sanayilerin

ihtiyacı için de yönlendirilmektedir. Düşük yağış oranı ve verimsiz sulama sistemlerine rağmen Hükümet tarafından gıda üretimi ve ihracatı yaygın şekilde teşvik edilmektedir. Öyle ki, İran'da su tüketiminin %50'si tarım sektörü tarafından gerçekleştirilmekte, bununla birlikte sektörün GSMH'ye katkısı %11 dolayında kalmaktadır. Öte yandan, 2018 yılı yazında kuraklık kaynaklı ölümler gerçekleşmiş olup, önümüzdeki dönemde soruna ilişkin etkili bir çözüm getirilemediği takdirde İran'da sorunun insani boyutunun artacağı değerlendirilmektedir. Su sıkıntısına ek olarak İran'daki tarım, modası geçmiş tarım teknikleri, yanlış gübre uygulamaları, zayıf toprak kalitesi, yetersiz nadas süreleri ve arazinin aşırı kullanımından kaynaklı sorunlarla karşı karşıyadır. Sektör, çoğu 10 hektardan küçük çiftçilerin sahibi olduğu paçalı arazi yapısına sahip olup, bu durum ölçek ekonomisini uygulamayı zorlaştırmakta ve kırsal yoksulluğu derinleştirmektedir. Tarım alanında kullanılan makinelerin çoğu yerel üreticiler tarafından üretilmektedir. Sektörde faaliyet gösteren firmalardaki devlet payı oldukça yüksek olup, bu durum korumacı politikaları da beraberinde getirmiştir. Sulama sistemleri, su transfer boruları, kontrol üniteleri, atık suyun toplanması ve geri dönüşümü, besi çiftlikleri için otomasyon sistemleri, seracılık, pirinç ekimi makineleri ve bahçe aletlerinde yenilikçi ürünlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Yılda 100 milyon tondan fazla gıda ürünü üretilen İran'da gıda pazarının yıllık 50 milyar dolar hacminin olduğu tahmin edilmektedir. Bununla birlikte İran pazarı, korumacı yapısı, düşük şeffaflık ve aşırı regüle edilmiş haliyle yatırımcıların pazara girişte karşılaşabileceği sorunları da içinde barındırmaktadır. İran'da üretilen tarım ürünleri incelendiğinde sıcaklık dalgalanmaları ve ekilebilir arazinin azlığına rağmen ürün çeşitliliğin yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra İran, dünyanın en büyük fıstık ve safran üreticisidir. İran'ın 1979 İslam Devrimi'nden bu yana tarım ve gıda alanında kendine yeterli bir ülke olma tutkusu bulunmakta olup, bu durum gıda sektörünün hükümet tarafından aşırı regüle edilmesine, bu sektörlerde hükümete bağlı kuruluşların etkisinin artmasına, İran'ın dış ticaret rejiminin vergiler ve kotalarla korumacı bir şekilde yapılandırılmasına neden olmuştur. İran'ın tüm bu çabalarına rağmen bu sektörlerde dış ticaret açığı vermeye devam ettiği ve başta Hindistan'dan olmak üzere gıda ithalatı yaptığı görülmektedir. İran'ın sebzelerde birçok üründe kendine yeter bir modele erişebildiği, tavuk eti, süt ve peynirde herhangi bir ithalatının olmadığı değerlendirilmeleri yapılmaktadır. Kırmızı et, tereyağı, balık, meyve ve buğdayda ise kendine yeterliğin yakın dönemde gerçekleşmesinin zor olduğu belirtilmekte, özellikle hayvan yemi hammaddelerindeki %70'lik dışa bağımlılığın değişmesinin oldukça zor olduğu dile getirilmektedir. İşlenmiş gıda sektöründeki çeşitliliğin ise oldukça az olduğu, sektöre yapılacak yenilikçi ve modern teknoloji yatırımlarıyla ürün çeşitliliğinin sağlanmasının önemli fırsatları beraberinde getirebileceği değerlendirilmektedir. Öte yandan, İran'da işlenmiş gıdada gümrük vergilerinin oldukça yüksek olduğu, düşük katma değerli paketleme tesisi bile kurulsa paketlenecek ham ürünün vergisinin oldukça azaldığı görülmektedir. Bu durum, İran'ın iç pazarını ithalatçılara şartlı şekilde açma uygulamalarının bir örneğidir. Son olarak, ilerleyen dönemde İran'ın gıdada kendine yeterliğinin birçok sebepten dolayı giderek risk altına gireceği ve İran'ın bu sektörde liberalleşme politikaları izleyebileceği ifade edilmektedir.

İran'ın ihracatında en önemli kalemi süt ürünleri oluşturmaktadır. Bu sektörde İran yıllık hacimde %9,3 artışla 387 bin tona, değerinde ise %19'luk artışla 634 milyon dolar gelire ulaşmıştır. Süt ürünlerinin yanında, tatlılar, çikolata, bisküvi ve benzeri ürünler ile domates salçası, sıvı yağlar, meyve suları ve meyve konsantreleri, komposto ve konserve yiyecekler, maden suyu ve makarnaların İran'ın ihracatına konu olan önde gelen kalemler olduğu görülmektedir. Gıda ihracatının ülkeler bazında incelenmesinden ise Basra Körfezi'ndeki ülkeler, Orta Asya ülkeleri, Rusya, Avrupa ve Amerika'daki

ülkelerin ihracatta öne çıktığı görülmektedir. Irak'a yapılan 900 milyon dolarlık ihracatın ise İran'ın toplam gıda ihracatının %15'ine denk geldiği anlaşılmaktadır. İran'ın Rusya'ya gıda ihracatı ise 2016 yılında 140 milyon dolardan, 2017 yılında 450 milyon dolara ulaşmıştır. Her ne kadar İran pazarında gıda ürünlerinin satışı sıkı kurallara ve pazara giriş engellerine tabi olsa da, makarna, sos, jöle şekeri, bisküvi, sakız, çikolata, ton balığı, baharat, meyve suyu, komposto, farklı türde bitkisel yağlar, zeytinyağı gibi ürünler Tayland, Singapur, İtalya, İspanya, Türkiye gibi ülkelerden İran'a farklı yollardan girmektedir. İran, tarım sektöründeki ticaret açığını azaltmak amacıyla geçtiğimiz yıl içinde bir dizi tedbir almıştır. Alınan tedbirler arasında pirinç ve şekerin ithalat vergisinin artırılması, yabancı meyvelerin ithalatının önlenmesi, bitkisel yağ ve yağlı tohum ithalatının kontrol edilerek yerel üretimin güçlendirilmesi, hayvancılık ve balıkçılık ürünlerinin ihracatının teşvik edilmesi ve stratejik buğday rezervlerinin artırılması bulunmaktadır. İran'da gıda sanayisi istihdama olan %16,8'lik katkısıyla ülkedeki en önde gelen sektör olarak dikkat çekmektedir. Ülkede %56'sı küçük ölçekli olmak üzere 11.200'den fazla gıda sanayisine ilişkin tesis olduğu tahmin edilmektedir. Tüm sektörlerde dile getirilen en önemli sorunlardan birisi olarak gösterilen krediye erişimde de gıda sanayisinin de önemli sıkıntıları olduğu sektör temsilcilerince dile getirilmektedir. Ayrıca, ambalajlama teknolojisinde yenilikçi yöntemlerin uygulanmasına ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Bunun yanı sıra, İran'daki üretim maliyetlerinin devlet desteklerine rağmen uluslararası piyasalarda rekabetçi olmadığı dile getirilmektedir.

Tarım Sektöründeki Fırsatlar

- ♣ Verimli sulama ekipman ve yöntemleri hükümet tarafından teşvik edilmekte ve bu sektörde faaliyet gösteren firmalarımız için önemli fırsatlar bulunmaktadır.
- ♣ İran'da geleneksel olarak şehirlerin içinden geçen açık su kanalları ile sulamada kullanılan açık kanalların yer altına alınması için hükümet tarafından destekler verilmektedir.
- ♣ Su tüketiminin azaltılması amacıyla kimi bölgelerde hükümet tarafından güneş enerjisi tarlaları kurulması teşvik edilmektedir. Bu sektörde faaliyet gösteren firmalar için İran, şebekeye satış tarifelerinin yüksekliği ile önemli bir potansiyel barındırmaktadır.

3.1.1. Tohumculuk

İran ile 2018 yılında 138 bin dolarlık tohum ithalatımız ve 6,7 milyon \$'lık ihracatımız bulunmaktadır. 2019 yılında ise toplam 168 milyon dolarlık tohum ihracatımız içerisinde İran ile 14 milyon dolar ihracatımız gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin İran İle Tohum Ticaret Verileri(TÜİK)

ÜRÜN	2019				2018			
	İhracat Miktar KG	İthalat Miktar KG	İhracat Dolar	İthalat Dolar	İhracat Miktar KG	İthalat Miktar KG	İhracat Dolar	İthalat Dolar
Tatlı mısır (tohumluk) (melez) (kurutulmuş)	12.430	0	189.440	0	1.850	0	56.472	0
Diğer bezelye; kabuksuz (kuru) tohumluk	64.540	0	155.840	0	31.200	0	68.323	0
Nohut; kabuksuz (kuru) tohumluk	0	0	0	0	210.000	0	210.617	0
Diğer adi fasulye (kuru); tohumluk	13.000	0	60.973	0	5.000	0	23.702	0

Bakla, at baklası; kabuksuz (kuru) tohumluk	1.000	0	2.523	0	22.000	0	63.203	0
Mısır (tek melez; tohumluk)	1.233.397	0	3.906.164	0	828.982	26.400	2.574.668	76.416
Mısır (diğer melezler; tohumluk)	696.370	0	1.979.682	0	352.871	0	1.001.737	0
Mısır (diğer tohumluk)	0	0	0	0	0	19.037	0	62.171
Yer fıstığı; tohumluk	50.000	0	167.780	0	22.000	0	84.111	0
Ayçiçeği tohumu (tohumluk)	75.000	0	102.534	0	0	0	0	0
Pamuk tohumu; tohumluk	259.500	0	523.938	0	125.000	0	243.059	0
Aspir (Carthamus tinctorius) tohumu	50.000	0	65.803	0				
Kavun, Karpuz tohumu	2.970	0	282.406	0	753	0	76.239	0
Şeker pancarı tohumu	49.488	0	2.458.480	0	16.220	0	25.388	0
Salata pancarı veya kırmızı pancar tohumu (Beta vulgaris var. conditiva)	105	0	912	0	50	0	2.591	0
Kabak tohumu	1.500	0	250.373	0	544	0	34.023	0
Domates tohumu	886	0	1.543.908	0	31	0	419.259	0
Hıyar tohumu	3.493	0	2.019.391	0	1.383	0	1.579.370	0
Soğan tohumu	2.956	0	103.721	0	2.504	0	108.781	0
Havuç tohumu	850	0	12.069	0	0	0	0	0
Ispanak tohumu	8.000	0	53.137	0	0	0	0	0
Bamya tohumu	100	0	1.735	0	40	0	662	0
Biber tohumu	374	0	139.044	0	104	0	3.306	0
Patlıcan tohumu	242	0	82.527	0	43	0	78.248	0
Turp tohumu	12.068	780	87.531	7.508	1.842	0	24.051	0
Diğer sebze tohumları	4.220	0	24.169	0	1.730	0	17.643	0

Türkiye'nin İran İle Fidan Dış Ticaret Verileri (TÜİK)

		2019				2018				
TÜR	Ölçü Adı	İhracat Miktar	İthalat Miktar	İhracat Dolar	İthalat Dolar	Ölçü Adı	İhracat Miktar	İthalat Miktar	İhracat Dolar	İthalat Dolar
Meyveleri veya sert kabuklu meyveleri yenilen canlı diğer ağaçlar, çalılar	KG/ADET	4.500	0	34.861	0	KG/ADET	645	0	8.992	0

Türkiye'nin İran İle Süs Bitkileri Dış Ticaret Verileri (TÜİK/2019)

TÜR	Ölçü Adı	İhracat Miktar	İthalat Miktar	İhracat Dolar	İthalat Dolar
Diğer yumru, yumrulu kök, küçük soğan vs. (sürgün vermiş/çiçeklenmiş)	KG	0	50	0	197

Türkiye'nin İran İle Süs Bitkileri (Kesme Çiçek) Dış Ticaret Verileri (TÜİK/2018)

TÜR	Ölçü Adı	İhracat Miktar	İthalat Miktar	İhracat Dolar	İthalat Dolar
Güller (taze)	KG/ADET	0	4.250	0	1.084
Buket yapmaya elverişli/kesme çiçek ve tomurcuklar (diğer hallerde)	KG	30	1.610	167	3.568
Diğer yosunlar ve likenler (taze)	KG	3.200	0	4.928	0

2019 yılında İran ile kesme çiçek dış ticaretimiz bulunmamaktadır.

3.2. Enerji

İran, yaklaşık 157,2 milyar varil kesinleşmiş petrol rezervi ile dünya petrol rezervlerinin %10,5'una, Venezuela, Suudi Arabistan ve Kanada'dan sonra dünyanın 4. büyük hampetrol rezervine sahiptir. Dünya petrol rezervinin yaklaşık %82'si (1,2 trilyon varil) OPEC ülkelerindedir. İran'ın 11 petrol rafinerisi bulunmaktadır. İşleme kapasitelerine göre; Abadan, İsfahan, Bandar Abbas (2), Tahran, Arak, Tebriz, Shiraz, Kermanşah, Levan ve Mesjidi Süleyman rafinerilerdir. Toplam ürün işleme kapasiteleri 1,9 milyon varil/gündür. Rafinerilerinde üretimi yapılan benzin (gasoline) ve gazyağı (kerosene) miktarı 544bin varil/gündür. Ham petrol rezervlerinin çoğu ülkenin güneybatısında, Irak sınırında ve Basra Körfezi'nde yer almaktadır. Ülke genelindeki petrol sahasının çoğu iyileştirme ve modernizasyon gerektirmektedir. Güney Pars Sahası'nın geliştirilmesine yönelik projenin bazı aşamaları, ihraç edilmek üzere sıvılaştırılmış doğalgaz üretimine ayrılmıştır. Bu saha yabancı sermayeye açılmış ve aşamalar halinde çeşitli uluslararası konsorsiyumlar ile doğalgaz kaynak araştırılması ve geliştirilmesi çalışmaları hızlandırılmıştır. İran, kendi payı üzerinde 28 safhada geliştirme projeleri yürütmekte ve bu amaçla yabancı sermayeyi çekmeye gayret etmektedir.

Doğal gaz, İran'ın enerji tüketiminin yarısını oluşturmaktadır. İran'ın enerji tüketimi doğalgaz ağırlıklıdır(%60). Hükümet, doğalgaz üretimini ve tüketimini artırmayı planlamaktadır. Doğalgaz rezervleri, ülkenin güneyinde bulunan ve 8–13 trilyon m³ rezerv olduğu tahmin edilen Basra Körfezinde İran ile Katar arasında paylaşılan Güney Pars bölgesindeki "offshore" sahada (%40) yoğunlaşmıştır. İran, kendi payı üzerinde 28 safhada geliştirme projeleri yürütmekte ve bu amaçla yabancı sermayeyi çekmeye gayret etmektedir. Gerekli yatırımlar yapıp rezervler geliştirildiğinde, İran'ın önemli bir doğal gaz ihracatçısı olması öngörülmektedir.

Elektrik üretiminde kendine yeterliliğe sahip bulunan İran iç şebekelerinde %80 kapasite ile üretimde bulunmaktadır. Mevcut elektrik santrallerini artırma çabasında olan İran'ın elektrik üretim teçhizatı eski olup, bu cihazların revizyonu için yeterli teknolojiye sahip değildir. Elektrik santrali inşası için yeterli tecrübe ve donanımına sahip olmayan İran özel sektörünün teknolojik yeterliliğe sahip yabancı firmalarla ortaklık ihtiyacının doğacağı ve ülkemiz firmaları ile önemli bir işbirliği imkanı olacağı tahmin edilmektedir. İran'ın son yıllarda yenilenebilir enerji konusunda da bazı gayretleri olduğu gözlenmektedir. Bunların en önemlisi ise, güneş enerjisinden yararlanma konusundadır.

3.3. Sanayi

İran ekonomisinin enerjiye dayalı yapısının kırılarak sanayi üretiminin çeşitlendirilmesi hedefdir. Bu amaçla ülkede "Direniş Ekonomisi" adı verilen bir strateji kapsamında ülke içi üretimin artırılması hedeflenmektedir. Ülkede uygulanan gümrük tarifeleri ortalama %25 civarındadır. Bunun yanı sıra, birçok üründe ithalat yasaklamaları bulunmaktadır. Bu durum, ülke sanayisinin korumacı bir şekilde yapılanmasına neden olmuş, ayrıca yerel lobilerin güçlenmesini de beraberinde getirmiştir.

Ekonomide oluşan bu yapı, teknoloji açığının yüksek olduğu, yerel tüketici tarafından benimsenmeyen, ithal ürünlere talebin üst seviyede bulunduğu, kalitesi düşük ve uluslararası alanda rekabet edemeyen bir sanayiye yol açmıştır. Ülke içindeki üretimin artırılması amacıyla yoğun bir makine ithalatı talebi bulunmaktadır.

Ülkedeki sanayi sektörü; petrol, petrokimyasallar, gübreler, otomobil, sodyum hidroksit, tekstil, çimento, çelik, vb. inşaat malzemeleri, gıda işleme (özellikle şeker ve bitkisel yağ üretimi), mobilya ve metal işleme sektörleri ile halıcılık ve mücevherat gelişme göstermektedir.

Orta Doğu'nun en büyük çelik sektörüne sahip olan İran'da (montaja dayalı) otomotiv endüstrisinin yıllarca yüksek vergiler ve kotalar ile dış rekabetten korunması; beraberinde teknolojik yeniliklere uyum, kalite ve maliyet konularında çeşitli sorunları da getirmiştir. Son yıllarda Avrupalı (Renault, Peugeot, Citroen) ve Asyalı yabancı firmaların ortak girişimlerle pazara nüfuz etmesi ve İran'da üretim ve montaj tesisleri kurmaları ile bu sorunlar da aşılmaya çalışılmaktadır. Ancak otomotiv endüstrisi genel olarak, devlet kontrolündedir. İran, binek araç lastiklerinin yaklaşık %70'ini, otobüs ve kamyon lastiklerinin %30'unu ülkede üretilebilmekte, maden kamyonu gibi endüstriyel lastiklerde ise %100 dışa bağımlılığı söz konusudur. Traktör lastiklerinde ise yerli üretimi bulunmakta olup, İran yılda toplam 500 milyon dolarlık lastik ithal etmektedir.

3.4. Madencilik

İran'ın başlıca doğal kaynakları olan petrol ve doğalgaz rezervleri haricinde; çinko, bakır, demir, uranyum, kurşun, krom, manganez, kömür, sülfür ve altın gibi madenler bakımından da zengindir. İran, dünyanın en büyük çinko, ikinci büyük bakır rezervine ve ayrıca dokuzuncu büyük demir rezervlerine sahiptir.

İran'da madencilik sektörünün yeterince geliştiği söylenemez. Maden yataklarının geliştirilmesi Hükümetin öncelikleri arasında yer almakta ve bu nedenle sektörde yatırımlar teşvik edilmektedir. Ekipman, "know-how" ve yatırım imkânı sağlayan yabancı firmalar için önemli imkanların mevcudiyetinden söz edilebilir. Bu sektörden Sanayi, Ticaret ve Madenler Bakanlığı sorumludur ve alt kuruluşlara sahip olan holding yapısındaki IMIDRO başta olmak üzere birçok devlet şirketi aracılığıyla faaliyet göstermektedir.

Önemli rezervlerin varlığına karşılık İran'ın dünya maden üretimindeki yeri %1,5'in altındadır ve bu nedenle madeni varlıkların İran ekonomisine kazandırılabilmesi için yabancı teknoloji ve sermayeye gereksinim duyulmaktadır.

3.5. Tekstil

İran'da birçok sektörde devletin üretici olarak baskın olmasının aksine, tekstil sektöründe özel sektörün ağırlığı dikkat çekmektedir. İran Sanayi Bakanlığı'nın yayımladığı istatistiklere göre, tekstil sektöründe 9.818 üretim tesisi bulunmaktadır. Bu tesisler ülkedeki toplam işletme sayısının %11'ine tekabül etmektedir.

Ayakkabıda Tebriz, İsfahan, Meşhed ve Tahran şehirleri İran genelinde ön plana çıkmaktadır. İran'ın ilk ayakkabı müzesi Tebriz'de kurulmuştur. Tebriz'de hâlihazırda 1.600 adet ayakkabı satış mağazası bulunmaktadır. Sektörün yan kollarla birlikte toplamda 500 bin kişiye istihdam sağladığı, Hükümetin hedefinin ise sektörde toplam 1 milyon istihdam sağlamak olduğu yetkililerce dile getirilmektedir.

Hazır giyim sektör kuruluşlarınca yapılan değerlendirmelerde ise, pazarın talebinin %60'ının yabancı firmaların ürünleriyle karşılandığı, iç tüketimin %30-50 arasının yerel üreticilerle karşılandığı tahmin edilmektedir. Tekstil sektörünün ana hammaddeleri olan pamuk ve sentetik ipliklerde İran'ın yıllık toplam talebi 120 bin ton civarında olup, bunun 70-80 bin ton arası ülke içinde üretilmekte, geri kalanı ise ithal edilmektedir. Artan üretim maliyetleri, kuraklık ve çiftçilerin ekim konusundaki isteksizliği nedeniyle son dönemde pamukta üretim rakamları düşmüştür. Sınai iplik, sektörün ihtiyaç duyduğu diğer bir hammadde. Bu üründe, İran'ın geniş petrol kaynakları ve petrokimya sanayisinin gelişmişliği nedeniyle ülke içindeki tüm talep yerel kaynaklarca karşılanmaktadır. Öte yandan, İran'ın sektörde özellikle tekstil elyafı ve selüloz elyafında ithalat bağımlılığı bulunmaktadır. Ülkeye yılda 6,2 milyar \$'lık tekstil ürününün kaçak olarak girdiği ifade edilmektedir. Kaçağın nedenleri olarak, yerel üreticilerin rekabetçi olmayan ve yüksek fiyatlarla üretim yapmalarının yanı sıra markalaşmadaki eksiklikler ile sektördeki trendlerden uzak üretim yapılması gösterilmektedir. İran Devleti tarafından, başta ülkedeki üretimi destekleyici ve gümrük vergilerini artırıcı/ithalatı kısıtlayıcı mevzuat düzenlemeleri ve finansal desteklerle sektörün yapılandırılmasına çalışılmaktadır. İran Sanayi Bakanlığı tarafından, ülkede ürünlerini satmak isteyen yabancı tekstil markalarının İranlı araçlar kullanılmadan doğrudan İran'daki şirketleri veya sözleşme yapılarak distribütörlük verilen acentaları aracılığıyla Bakanlığa ithalat izni başvurusu yapması zorunlu kılınmıştır. Ayrıca, yabancı markaların ithalatlarının ilk yılı için %20'sini İran'da üretmesi ve iki yıl içinde de İran'da ürettiği tekstil ürünlerinin %50'sini ihraç etmesi zorunlu kılınmaktadır. Ülkeye tekstil ithalatı resmi olarak yasaktır.

Hükümet tarafından Tahran Havalimanı yakınında 190 hektar büyüklüğünde tekstil sektörüne yönelik faaliyet gösterecek bir sanayi bölgesi oluşturulmuştur. Bölgede 300 civarında tekstil firmasının yer alması hedeflenmektedir. Oteller, tasarım merkezleri ve sektöre yönelik eğitim verecek kurumların da bölgede yer alması planlanmaktadır. İran tekstil ürünlerinin ortalama %30 daha yüksek fiyata mal olduğu, yerli üreticilerin düşük kaliteli ürün ürettiği, tüketicinin bu ürünleri talep etmediği ve ithal ürünlere yöneldiği, tekstil makinelerinin eski ve sektördeki teknoloji açığının İranlı tüketicilerin beklentilerini karşılamaktan uzak olduğu, bu sektördeki üretim altyapısının yenilenmeye ihtiyaç duyduğu, firmaların ise krediye erişimdeki kısıtlardan dolayı yenilenme yatırımlarını yapamadığı belirtilmektedir. Yenileme yatırımı yapan firmalarda ise yeni teknoloji makineleri kullanabilecek nitelikli eleman sıkıntısı bulunduğu, personelin tedarikçi/yabancı firma tarafından eğitilmesi talep edilmektedir. İran'da tasarım konusunda da büyük bir açığın bulunduğu, İranlı üreticilerin Batılı ve Türk tekstil ürünlerini taklit ettiği, sektördeki eğitim kurumlarının nitelikli eleman yetiştiremediği ve tasarımların piyasa odaklı olmadığı ifade edilmektedir.

3.6. Turizm

Son yıllarda yavaş yavaş toparlanan turizm sektörü, konaklama ve ülke içi ulaşım imkanlarının ve pazarlama faaliyetlerinin yetersizliği nedeniyle istenen düzeyde bir gelişim sergileyememiştir. Ülkeyi ziyaret eden turistlerin çoğu Japonya, eski Sovyet ülkeleri ve Körfez ülkeleri kökenlidir. Batı ülkelerinden gelen turistlerin sayısı oldukça düşüktür. İran'ın turizm altyapısı uluslararası standartlarda geniş bir turist kitlesini ağırlamak için yeterli değildir. Turizm altyapısının

oluşturulmasında, özellikle havaalanı, karayolu, otel ve konaklama tesislerinin inşası, modernizasyonu ve işletilmesi konusunda yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır.

3.7. Mühahhitlik Hizmetleri

Kalifiye işgücü, deneyim ve ileri teknoloji gerektiren doğal gaz ve petrol sektörüne ait inşaatlar dışında, altyapı projelerini yerel firmaların gerçekleştirmesini sağlamak amacıyla, devlet yabancı firmalara spesifik konular dışında proje vermemektedir. Yabancı firmalar daha çok doğal gaz, petrol ve petrokimya sanayi, yol yapım projeleri, turizm sektörüne ait inşaat projeleri ve teknik müşavirlik alanlarında faaliyet göstermektedir. Baraj inşası konusunda tecrübeli ve uluslararası başarılarla sahip firmalar için İran'da iş fırsatları mevcuttur. Elektrik santrali inşası için yeterli tecrübe ve donanımına sahip olmayan İranlı mühahhitlik firmalarının, teknolojik yeterliliğe sahip yabancı firmalarla işbirliği yapması zorunluluğu çerçevesinde önemli iş imkanlarının oluşacağı değerlendirilmektedir.

3.8. Ulaşım ve Telekomünikasyon

İran'ın ulaştırma ve haberleşme altyapısı, mevcut gereksinimi karşılayacak düzeydedir. Devlete ait İran Havayolları ülke içinde 24 şehre uçuş seferleri bulunmaktadır. Ayrıca, bazı Asya ve Avrupa ülkelerine de uçuşlar gerçekleştirilmektedir. Toplam 10.459 km uzunluğundaki demiryolu hattının uzatılması planlanmaktadır. İran'ın toplam karayolu uzunluğu 79.830 km olup; bunun 11.652 km'si otobandır. Tahran gibi büyük şehirlerde trafik sıkışıklığı yaşanabilmektedir. Ülkenin başlıca ticari limanları Shahid Rajee, İmam Humeyni, Qeshm ve Bushehr'dir. Ençok yolcu giriş-çıkış işlemi yapılan liman ise Qeshm'dir. Basra Körfezi'ndeki Shahid Rajae ve İmam Humeyni Limanları ençok petrol yükleme işlemi yapılan limanlardır. İran, bölgedeki en geniş telekomünikasyon ağına sahiptir. Hükümet son dönemde bu sektörde yatırımları teşvik etmeye ve özelleştirmeye yönelik çok sayıda önlem almıştır. Telefon hatlarının, uydu iletişim sistemlerinin, mobil telefon şebekelerinin, kırsal alandaki iletişim sistemlerinin ve bilgi iletişim sistemlerinin geliştirilmesi, önemli iş potansiyeline sahip alanlardır. Devlete ait olan İran Telekomünikasyon Şirketi'nin %5 hissesinin Ağustos 2008'de özel sektöre devredilmesi sonucunda sektörün verimliliği ve büyüme hızı artmıştır. Sektörde halihazırda 3 adet cep telefonu operatörü faaliyet göstermektedir.

3.9. Bankacılık

İran bankacılık sistemi yaptırımlar nedeniyle 2018 sonrasında yeniden uluslararası alandan yalıtılmış durumdadır. Bu durum, dış ticarete ödeme mekanizmalarında aksaklıklar yaşanmasına neden olmaktadır. Ülkede 30 banka ve 5 kredi kurumu vardır. Bankalar ülkedeki şirketler için ana kredi kaynağıdır. Bankacılık sektörünün Gayri Safi Milli Hasıla içindeki payı %2,5'tir. Ülkede uygulanan kiralama bedeli oranı en fazla %20 olarak belirlenmiştir. İran, bankacılık hizmetlerinin penetrasyonunda ise Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgesinde ikinci sıradadır. İMB verilerine göre, İranlıların %74'ünün banka hesabı bulunmaktadır. Ülkede borsaya kote edilen banka sayısı 20'dir.

3.10. Perakende & Dağıtım Sektörü

Perakendecilik, İran'da son dönemde öne çıkan en dinamik sektörlerden birisidir. Geleneksel "bazar" esnafı ve küçük ölçekli marketlerin yerini giderek artan hızda hipermarketler gibi modern birimler almaktadır. Son dönemde internet perakendeciliği ve doğrudan satışlar da büyüme eğilimi göstermiştir. İranlı tüketicinin alışveriş alışkanlıklarında hızlı değişiklikler gözlenmektedir. Hızlı kentleşme ve başkent Tahran'daki kalabalık (özellikle genç) nüfusun yanı sıra İsfahan, Meşhed, Şiraz ve Tebriz gibi önemli şehirlerdeki nüfus yoğunluğu İran'ı modern zincir satış yerleri için ideal bir ülke haline getirmektedir. İran'da üreticiler genel olarak distribütörlerle anlaşmakta, distribütörler ise

toptancılara dağıtım yapmaktadır. Pazara giriş için bu tarz bir yaklaşımın benimsenmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir. İran'daki dağıtım ağları geleneksel lonca birimleri, büyük zincir mağazalar ve dağıtım şirketleri olarak çeşitlenmiştir. Ayrıca, devlet kurumu olan İran Devlet Ticaret Şirketi ve tüketici kooperatifleri dağıtım ağında önemli rol oynamaktadır. Ambalajsız ürün pazarları, İran'da perakende ve dağıtım sektöründeki ana oyuncularından biridir. Bu pazarlar, düşük gelirli hane halklarının yiyecek ihtiyaçlarının karşılanmasından sorumlu olup, sebze-meyve ve protein satışı gerçekleştirilmektedir. Halen, Tahran'da %6'sı Tahran Belediyesi'ne ait olmak üzere 230 ambalajsız ürün pazarı hizmet vermektedir. Büyük şehirlerde ana alımların yaklaşık %29'u bakkallarda, %23'ü zincir market ve süpermarketlerde, %48'i küçük ve yerel marketlerde gerçekleşmektedir. E-Ticarete ilişkin durum incelendiğinde, gelişmekte olan diğer pek çok pazara benzer şekilde İran'da da e-ticaret sektörünün hızla popülerlik kazandığı görülmektedir. Halen İran'da 9 bin civarında kayıtlı online perakende sitesi bulunmaktadır. Sektörün gelişmesinin önündeki önemli bir engel de gümrük ve dağıtım sorunlarıdır.

3.11. Hizmetler

İran ekonomisinde hizmet sektörünün GSYİH içindeki payının gelişmekte olan diğer ülkelere benzer şekilde %55 civarında olduğu görülmektedir. Hizmet sektörünün ortalama büyüme hızının yılda %2,4 olduğu belirtilmektedir. Ülkede önde gelen hizmet sektörleri, konaklama ve restoran-kafe işletmeciliği; ulaşım, iletişim ve depolama; finansal hizmetler; emlak ve müteahhitlik; kamu hizmetleridir. Ülke, hizmet sektöründe net ithalatçıdır.

4. TİCARET

4.1. Genel Durum

İran'ın son yıllarda izlediği dışı açılma politikaları ve Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) üyelik hedefi doğrultusunda birçok ürünün ithalatında uygulanan tarife dışı engeller kaldırılmış ve birçok yasaklı ürünün ithalatına izin verilmiştir. Üyelik başvurusu kapsamında 2005 yılı Mayıs ayında DTÖ bünyesinde kurulan çalışma komitesi henüz toplanmamıştır. Yerli sanayiye korumak amacıyla ithalatta uygulanan yüksek Ticari Kazanç Vergisi uygulaması ise 21 Mart 2005 tarihinde kaldırılmıştır. İran'ın dış ticareti yıllar içinde yaptırımlara bağlı olarak önemli dalgalanmalar yaşamaktadır. Yaptırımların siyasi, askeri ve ticari boyutları bulunmaktadır. İran ile uluslararası toplumun diğer üyeleri arasında İran ekonomisinin uluslararası alana yeniden entegre olmasına imkan sağlayacak olan ve 16 Ocak 2016 tarihinde yürürlüğe giren Kapsamlı Ortak Eylem Planı (KOEP) imzalanmıştır. ABD'nin 8 Mayıs 2018 tarihinde, KOEP'ten çekileceğini, İran'a yönelik yaptırımlarda KOEP'ten önceki duruma döneceğini, ABD ile iş yapmak isteyen firmaların 90 ve 180 günlük süreler içinde İran pazarından çıkmamaları halinde ABD ile iş yapamayacaklarını belirten açıklaması ile İran içinde olduğumuz yaptırım dönemine girmiştir.

Ülkenin başlıca ihracat kalemleri:İhracatın yaklaşık yarısı ham petroldür. Diğer başlıca ürünler etilen polimerler, demir cevheri, metil alkol, işlenmemiş bakır alaşımları, antep fıstığı ve doğalgazdır.

Ülkenin başlıca ithalat kalemleri:Pirinç, mısır, soya küspesi, soya fasulyesi, arpa ve (dozlandırılmış)

tıbbi ilaçlar ile telefonlar önde gelmektedir.

İhracatında başlıca ülkeler:Asya, Avrupa, Çin, Irak, B.A.E., Afganistan, G.Kore, Türkiye, Hindistan, Pakistan

İthalatında başlıca ülkeler:Çin, B.A.E., Hindistan, Türkiye, Almanya, İsviçre, G.Kore, Rusya, İtalya

İran'ın Genel Dış Ticaret Seyri

Yıllar	İhracat(1000\$)	İthalat(1000\$)	Hacim	Denge
2001	23.904.000	16.173.078	40.077.078	7.730.922
2005	60.012.000	38.674.660	98.686.660	21.337.340
2010	108.580.979	55.729.565	164.310.544	52.851.414
2015	60.040.642	40.043.150	100.083.792	19.997.492
2016	78.267.311	42.702.118	120.969.429	35.565.193
2017	91.737.444	51.612.277	143.349.721	40.125.167
2018	96.617.521	41.236.168	137.853.689	55.381.353
2019	27.106.527	27.308.940	54.415.467	- 202.413

Kaynak:Trademap

ABD yaptırımları nedeniyle 2019 yılında dış ticareti az miktarda olsa ilk defa açık vermiştir. Dış ticaret hacmindeki azalma ihracat ve ithalatındaki gerilemeden kaynaklanmıştır. İhracatın yanı sıra, ABD yaptırımları ve buna karşın İran Hükümetinin döviz kontrolü ve ithalatı sınırlandırma politikası nedeniyle ithalatı da düşmüştür.

İran'ınÜlkelere Göre İhracatı (000 dolar)

Sıra	Ülkeler	2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (%, 2018- 2019)
1	Çin	18.544.260	21.098.883	13.401.559	49,4	-36,5
2	Hindistan	11.084.449	14.778.965	3.375.420	12,5	-77,2
3	Türkiye	7.492.104	6.931.258	3.100.087	11,4	-55,3
4	G. Kore	8.013.842	4.091.022	2.134.329	7,9	-47,8
5	Japonya	3.574.223	3.452.657	1.164.593	4,3	-66,3
6	Pakistan	327.624	375.386	532.615	2	41,9
7	Azerbaycan	239.706	414.764	452.628	1,7	9,1
8	Rusya	392.167	533.138	391.357	1,4	-26,6
9	Ermenistan	174.489	269.199	324.485	1,2	20,5
10	Tayland	529.630	725.388	296.462	1,1	-59,1
11	Almanya	467.787	520.650	231.280	0,9	-55,6
12	Özbekistan	57.050	133.070	203.437	0,8	52,9
13	Gürcistan	102.387	168.112	187.106	0,7	11,3
14	İtalya	3.805.015	3.457.892	170.542	0,6	-95,1
15	Brezilya	40.857	39.917	116.392	0,4	191,6
16	Toplam İhracat Diğerleriyle (Irak,BAE,Afganistan,Endonezya, Umman,Türkmenistan,Tayvan,Kuveyt,Malez	91.737.444	96.617.521	27.106.527	100	-63,9

ya,Katar					
----------	--	--	--	--	--

Kaynak: Trademap

İran'ın Ülkelere Göre İthalatı (000 dolar)

Sıra	Ülkeler	2017	2018	2019	Pay (% 2019)	Değişim (% 2018-2019)
1	Çin	18.642.027	14.008.984	9.608.726	35,2	-31,4
2	Hindistan	2.597.498	2.851.233	3.855.008	14,1	35,2
3	Türkiye	3.259.270	2.392.949	2.263.251	8,3	-5,4
4	Brezilya	2.559.657	2.267.926	2.209.599	8,1	-2,6
5	Almanya	3.364.853	3.186.742	1.695.708	6,2	-46,8
6	Rusya	1.314.796	1.207.811	1.197.541	4,4	-0,9
7	İtalya	1.966.634	1.990.079	922.732	3,4	-53,6
8	Hollanda	1.206.982	845.644	541.767	2	-35,9
9	Malezya	757.500	691.459	431.846	1,6	37,5
10	Fransa	1.695.340	1.025.816	420.470	1,5	- 59
11	Arjantin	446.983	381.653	379.254	1,4	-0,6
12	İsviçre	544.588	480.102	332.871	1,2	-30,7
13	Kazakistan	484.544	426.769	299.518	1,1	-29,8
14	G. Kore	4.026.924	2.294.259	281.610	1	-87,7
15	Belçika	673.678	510.546	256.384	0,9	-49,8
16	Toplam İthalat Diğerleriyle(BAE,İngiltere,Singapur,Avusturya,Singapur,Japonya,İspanya,Pakistan,Tayvan,Danimarka)	51.612.277	41.236.168	27.308.940	100	-47,8

Kaynak: Trademap

4.2. Türkiye İle Ticaret

4.2.1. Genel Durum

Türkiye'nin genel ihracatında İran %1,3 pay ile 20. ithalatında ise %1,5 pay ile 15. sırada yer almıştır.Öte yandan, İran'ın ithalat sıralamasında ise Türkiye %8,3 pay ile üçüncü sırada yer almıştır.

Başlıca İhraç Kalemlerimiz:Tütün, bebek bezleri ve hijyenik mallar, çinko cevherleri, binek otomobilleri, kara taşıtları için aksamlar, lif levha, kağıt, karton,

Başlıca İthal Kalemlerimiz:Petrol ve petrol ürünleri (2019 Mayıs öncesi), doğalgaz, işlenmemiş çinko ve alüminyum, sentetik lif ipliği

Türkiye-İran Dış Ticareti(1.000 \$)

Yıllar	Türkiye'nin İhracatı	Türkiye'nin İthalatı	Hacim	Denge
2001	360.536	839.800	1.200.336	-479.264
2005	912.940	3.469.706	4.382.646	-2.556.766
2010	3.044.177	7.645.008	10.689.185	-4.600.831
2015	3.664.043	6.096.254	9.760.297	-2.432.211
2016	4.968.851	4.699.777	9.668.628	269.074
2017	3.259.270	7.492.104	10.751.374	-4.232.834
2018	2.392.949	6.931.258	9.324.207	-4.538.309
2019	2.263.251	3.100.087	5.363.338	-836.836

Kaynak:Trademap

4.2.2. İki Ülke Arasında Ticaretin Altyapısını Düzenleyen Anlaşma ve Protokoller

ANLAŞMA ADI	İMZA TARİHİ
Türkiye-İran 27. Dönem KEK Mutabakat Zaptı	18.09.2019
Türkiye-İran Tercihli Ticaret Anlaşması	29.01.2014
Teknik düzenlemeler, standardizasyon, metroloji, akreditasyon ve uygunluk değerlendirmesi alanlarında işbirliğine dair mutabakat zaptı	03.02.2010
Çevre alanında mutabakat zaptı	28.04.2010
Sınır ticareti ortak komitesi 5.dönem toplantı mutabakat zaptı	12.10.2008
Çifte vergilendirmeyi önleme (çvö) anlaşması	17.06.2002
Gümrük konularında işbirliği ve karşılıklı yardım anlaşması	22.11.2000
Yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması (ytkk) anlaşması	19.12.1996
Deniz ticaret seyrüsefer anlaşması	21.12.1996
Ticaret anlaşması	21.12.1996
Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Karma Komisyonu 2. Dönem Toplantısı Mutabakat Zaptı	01.05.1984
Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması	12.05.1980

4.3. Dış Ticaret Politikası ve Vergiler

İran'ın son yıllarda izlediği dışı açılma politikaları ve (1996 yılı Haziran ayında üyelik başvurusunu yaptığı) Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) üyelik hedefi doğrultusunda birçok ürünün ithalatında uygulanan tarife dışı engeller kaldırılmış ve birçok yasaklı ürünün ithalatına izin verilmiştir. Üyelik başvurusu kapsamında 2005 yılı Mayıs ayında DTÖ bünyesinde kurulan çalışma komitesi (working party) henüz toplanmamıştır. Yerli sanayiye korumak amacıyla ithalatta uygulanan yüksek Ticari Kazanç Vergisi uygulaması ise 21 Mart 2005 tarihinde kaldırılmıştır. Ancak, yerli sanayii korumak amacıyla bazı temel sanayi dallarında (tekstil, otomotiv vb.) ithalatta uygulanan gümrük vergisi oranları yüksek tutulmaktadır.

4.3.1.Gümrük Vergileri

Ülkedeki gümrük tarifelerinin ortalaması %25'tir. İran hükümeti tarafından lüks olarak kabul edilen 6'lı GTİP bazında 1.722 ürünün ülkeye girişi yasaklanmıştır. Ülkedeki kayıt dışı ekonomi ve kaçakçılık yüksek orandadır. Ülkede sıkı bir kambiyo rejimi uygulanmakta, döviz tahsisleri bu kambiyo rejimi çerçevesinde düzenlenmektedir. Ülkede tüm ithal edilen ürünlerde gümrük vergisi dışında "Meclis Vergisi" denilen %4'lük bir vergi bulunmaktadır.

İran'da, yabancı yatırımlarda kullanmak amacıyla ithal edilen sermaye malları ve hammaddeler ile ilaçlar, buğday ve diğer stratejik ürünler vergiden muaftır. Ancak birçok ürünün ithalatında gümrük vergisine ek olarak yerel vergiler uygulanmaktadır. İran üzerinden gerçekleştirilecek transit ticarete konu olan mallar, İran'da işlem görmediği takdirde gümrük vergisinden muaftır. Gümrük vergisi oranları zaman zaman değişebilmektedir. İthalatta bazı kalemler için belli sürelerle kısıtlamalar veya yasaklamalar getirilebilmektedir. İthalatta referans (sabika) fiyat uygulaması büyük bir problemdir. İran'da "ihracat ve ithalat" yapmak isteyen bir firmanın, üyesi olduğu Ticaret Odası tarafından adına düzenlenmiş bir 'Kart-ı Bazargani – Tüccar Kartı' belgesi olması gereklidir. İthalat işlemleri sırasıyla aşağıdaki gibidir;

1. Registrasyon (Sebt-e Sefareş): Yetki belgesi ile birlikte yapacağı ithalat işlemi için (ihracatçıdan) ilgili proforma faturayı (yada sözleşme veya benzeri destekleyici bazı ticari evrakları) temin eden İranlı firmanın İran Sanayi, Maden ve Ticaret Bakanlığı'nın online-sistemi üzerinden sipariş kaydını açtırması gerekmektedir. İranlı ithalatçı firma, "sebt-e sefareş" için proforma yada satış sözleşmesi üzerinde belirtilen ithalat tutarı üzerinden belirli bir oranda işlem komisyonu ödemektedir.

2. Para Tahsisi İçin Merkez Bankası'na Başvuru ve Bekleme: İzinden sonra döviz tahsisi için gerekli başvuru yapılır. Bu arada mal sevkiyatı yapılabilir. İthalat Ödemelerinin, İran Merkez Bankası'nın kontrolü altında oluşturulan akreditifler aracılığıyla yapılması mümkündür. Akreditifler, İranlı alıcılar tarafından, İran Merkez Bankasınca onaylanan listelerde yer alan bankalar kanalıyla satıcılar lehine bir İran bankasında açılmaktadır.

3. Para Tahsisi Sonrası İşlemler: Döviz satın alınır, istenirse transfer edilir. Banka, ithalat işlemiyle ilgili tüm izin ve prosedürlere yönelik belgelerin tamamlanmış olması halinde, ürün bedelini transfer edebilmektedir. İthalatçı firma, gümrük beyannamesi ve aracı banka onayını gümrük işlemlerinin tamamlanmasını teminen, gümrük sürecini takip edecek yetkililere (gümrük muamelecisine) teslim etmektedir.

4. Malın Gümrüklenmesi İşlemleri: Gümrükleme işlemleri Türkiye'deki benzer şekilde yapılır. Ürünün içeriği ve nakliye türüne göre, çeşitli gümrük harç ve vergileri ile birlikte diğer bazı ücret ve harçlar da ortaya çıkabilmektedir. Tüm vergi ve ücretleri ödenen mallar, gümrük sahasında ithalatçı tarafından çekilebilmektedir. Gelen ürün ile evraklar arasında tutarsızlıkların tespit edilmesi durumunda, inceleme süreci başlatılmakta ve ürünler gümrük sahasında uzun süre tutulabilmektedir. Gümrükten çekilen mallar ise, ithalatçı tarafından beyan edilen yere götürülmektedir. İthalat işleminde; ithalata konu ürün için "ürünün teslim şekli" ve "taşıma türüne" göre değişecek şekilde zorunlu sigortalar yaptırılmaktadır.

Gümrükleme Sonrası İşlemler: Oluşan kambiyo dosyası gümrükleme sonrası en geç üç ay içinde kapatılır. İthalatçının, gümrük evrakının bir nüshası olan ve "Yeşil Belge" olarak adlandırılan belgeyi mutlaka edinmesi ve bir nüshasını, işlemin sistemdeki kapamasının yapılabilmesini teminen, üç ay içinde aracı bankaya vermesi gerekmektedir.

İthalat Sürecindeki Diğer İşlemler: İthalat için gerekli başlıca belgeler; proforma fatura, ticari fatura, paketleme listesi, yükleme belgesi, sigorta poliçesi, menşe belgesidir. Duruma göre başka belgeler de (denetim belgesi, navlun faturası, ilgili kamu kuruluşundan alınması gereken izin belgesi, yerel ticaret odasından alınan adil fiyat belgesi) gerekebilmektedir. Ayrıca, İran'a ithal edilecek malların, niteliğine (yerli üretiminin olup olmadığı vb.) göre İran Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'na müracaat edilerek kaydedilmesi sürecinde, diğer Bakanlıkların (Sağlık, Tarım vb.) iznini gerektiren kalemlerde ilgili Bakanlıktan da ithalat ön izninin alınması gerekmektedir. Bu izin, bankaların akreditif açarken de istediği bir belgedir. İthalattaki diğer izin gereklilikleri ve kısıtlamalar: Bitki, tohum ve canlı hayvan ithalatında, İran Tarım Bakanlığı'ndan ön izin alınması gerekli olup, ayrıca bitki, hayvan, bitkisel ve hayvansal ürün ithalatında menşe ülkedeki yetkili makamlar tarafından onaylanmış sağlık sertifikası istenmektedir.

İthalatçının Diğer Yükümlülükleri: İran'da yabancı ürünler tedarik eden tüm kişi ve firmalar Kanun tarafından şu gereklilikleri yerine getirmekle yükümlü tutulmuştur:

- Ürünlerinin tedariki için Ticaret Bakanlığı nezdinde bir şube veya ajans tescili yaptırmak.
- Satış sonrası hizmeti vermek.
- Müşteriye, ürünle birlikte Farsça kullanma kılavuzu, garanti belgesi, uzun ömürlü ürünler için satış sonrası hizmet belgesi vermek.
- Ürünlerini, özellikle firmanın kayıt numarası, ürünün özellikleri, seri numarası ve hologramı olacak şekilde paketlenerek satmak.

4.3.2.İç Vergiler ve Oranları

İç Vergi uygulamaları kapsamında; KDV, Kurumlar Vergisi, Gelir Vergisi ve Emlak Vergisi uygulanmaktadır. KDV oranı %9'dur. Bazı temel tüketim ürünleri (temel gıda, ilaç, tarım ürünleri, gübre, tohum) ise KDV'den muaftır. KDV oranı düşük olmasına rağmen kayıtdışı ekonomi çok yaygındır. Kurumlar vergisi oranı %25'tir. Gelir Vergisi, gerçek kişilerin senelik gelirlerine göre, %0 ila 25 arasında değişmektedir. Her yıl belirlenen oranın altındaki gelire sahip kişilerden gelir vergisi alınmamaktadır.

4.3.3. Ürün Standartları ile ilgili Uygulamalar

İran'da piyasaya arz edilen ürünlerin ülke içindeki üretim veya ithal edilen ürünlerin standartlarının oluşturulması ve denetiminden İran Standartlar ve Sanayi Araştırmaları Kurumu (ISIRI) sorumludur. Zorunlu standartlar programına tabi malların gümrükten geçişi ve İran piyasasına erişiminin gerçekleşmesi için, ISIRI tarafından düzenlenmiş Uygunluk Sertifikasına (CoC) ihtiyaç bulunmaktadır. 8548 standardın geçerli olduğu İran'da 485 ürün zorunlu standart uygulaması vardır. ISIRI'nin hali hazırda 320 laboratuvarı bulunup, özel sektöre bağlı 320 laboratuvarla iş birliği yapmaktadır. Ticaret Bakanlığı'na sipariş kaydı açıldığı sırada, kabul edilebilir malların ilgili standardı veya teknik özelliklerine ait tanıma numarası başvuru formunda belirtilmektedir. Bu ürünlerin standartlara veya teknik özelliklere uyumu ise onaylanmış bir kurum tarafından belgelendirilmektedir.

İran, ISO üyesidir. ISO 9000 standartlarının geçerli olduğu İran'a ihraç edilecek her nevi ambalajlı mamullerin üzerinde kolay okunabilir ve anlaşılabilir Farsça kullanım bilgilerinin bulunması zorunludur. ISIRI tarafından "Ülkeye İthal Edilen Ürünlerin Uyması Gereken Zorunlu Standartlar" isimli bilgi notu Farsça olarak yayınlanmış olup, bilgi notu ekinde zorunlu standartlar GTİP'lere ilişkin olarak açıklanmıştır.

Uyulması gereken zorunlu standartlara ilişkin genel açıklamalar aşağıda sunulmaktadır:

- Tüm koruyucu içeren gıdalar, belirlenmiş zorunlu standartlara tabidir.
- Traktör, zirai makineler, vinç ve çekiciler için zorunlu standartlar bulunmamaktadır.

- Maden ve yol yapımında kullanılan makinelere ilişkin yedek parçalarda da standartlara uyum zorunluluğu bulunmamaktadır.
- Testi yapılamayan ürünlerin kendi ülkesinde almış olduğu sertifikalar doğrultusunda (Certificate of Inspection – COI) İran’a ithaline izin verilmektedir.
- Test süreci uzun süren ürünler için gümrüklerde oluşabilecek yığılmaların önlenmesi amacıyla üretici ülkelerdeki denetimi yapılmış sertifikaların (Certificate of Inspection – COI) bulunması yeterlidir.
- Enerji tüketimi ve verimliliğini belirleyen etiketlerin, listede bulunan elektrikli tüm cihazlarda bulunması zorunludur. Bahsekonu etiketlerin üretici firmalar tarafından üretim yerindeki standartlar doğrultusunda yapıştırılmış olması zorunludur. Ayrıca, sertifikaların yalnızca A ve B enerji sertifikası olması gerekmektedir.
- Standartların değerlendirilmesinde milli ve uluslararası standartların bulunmaması halinde üretici veya üreticinin bulunduğu ülkenin standartları veya beyanları ithalat işlemi esnasında gözönüne alınmaktadır.

4.3.4.Tarife Dışı Engeller

İran’a yapılacak sevkiyatlarda ve yazışmalarda “Arabian Gulf” ifadesi kullanılmamalı, konşimentoda ve diğer taşıma belgelerinde gerekli hallerde bu ifadenin yerine “Iran, Persian Gulf” yazılmalıdır.

İhracat Prosedürü

- Sadece proforma faturaya bağlı kalınmamalı, İranlı ithalatçı ile yapılacak ve tüm koşulları net olarak ortaya konacak bir satış sözleşmesi çerçevesinde hareket edilmelidir.
- Sözleşmelerde, gümrük vergilerinin, ithalat prosedürlerinin, ithalata konu ürün ve/veya miktarların değişmesi gibi hallerde ortaya çıkacak sorunların İranlı ithalatçı tarafından çözülmesine yönelik hükümler bulundurulmalıdır. İran’a yönelik satışlarda olabildiğince Fabrika Teslim (Ex-Works) ve peşin çalışılmalıdır. İran gümrüklerinin uyguladığı “İthalatta Referans Fiyat Uygulaması” önemli bir problemdir.
- Sözleşmeler ve proforma/ticari faturalar, ABD Doları haricinde, bir ülke para birimi - tercihen AVRO, TL veya karşılıklı anlaşmalı diğer konvertibl ülke para birimi- esas alınarak düzenlenmeli ve ödemeler bu şekilde yapılmalıdır. Ödemenin yapılması ile teslim şekli arasındaki ilişkiye dikkat edilmelidir.
- İran’da devletin bazı ürünlerin ihraç fiyatlarında belirli bir bedelin altında ihracata izin vermediği görülmektedir. Firmalarımızın bu nedenle Gümrük Vergilerinin belirlenmesinde sorunla karşılaşabildiği görülmektedir. Bu nedenle, firmalarımızın İran’dan yapacakları ithalatta bu hususu dikkate almaları önemlidir.

5. PAZARDURUMU

5.1. Ülkenin Güçlü ve Zayıf Yönleri İle Fırsatlar ve Tehditler

Güçlü Yanları

- İran, yaklaşık 157,2 milyar varil kesinleşmiş petrol rezervi ile dünya petrol rezervlerinin %10,5’una sahiptir. Venezuela, Suudi Arabistan ve Kanada’dan sonra dünyanın 4. büyük hampetrol rezervine sahiptir.
- Basra Körfezi ve Hazar Denizi gibi büyük su kütlelerine erişimi olan Orta Doğu ve Orta Asya arasında ideal bir konuma sahiptir

Zayıf Yönleri

- İran Riyali, İran dışında konvertibl bir para değildir.

- İran seçimlerinde ikili sistem hakimdir. Yüksek lider Ali Hamaney, İran'ın karar vermesinde veto yetkisi kullanabilmektedir.
- İran'ın ekonomisi de dış güçlerin yanı sıra içsel darboğazların dayattığı yaptırımlar nedeniyle yetersiz kalmaktadır.
- Uluslararası yaptırımlar yatırım ve finansman işlemlerini zorlaştırmaktadır.
- İran'ın bölgede oldukça az müttefiki vardır.

Fırsatlar

- Ekonomi üzerindeki uluslararası ambargoların kaldırılması, petrol üretiminin artırılması ve petrol fiyatının 50 dolar/varil seviyesinde istikrar kazanması, İran'ın döviz gelirinin artması, iç ticaret faaliyetlerinin ve yerli tüketimin canlanmasında başlıca etkenler olacaktır.
- İranlılar, yabancı yatırımcılar için güçlü bir güç olan girişimcilik yetenekleriyle de tanınıyor.
- İslam cumhuriyetinin coğrafi yayılımı ve askeri hazırlığıyla birleştiği jeo-stratejik konumu, bölgedeki otoriter etkiyi kullanma fırsatı sunuyor

Tehditler

- Washington ile Tahran arasında iki ülkeyi karşı karşıya getiren gerginliğin artması. Bu sürecin devam etmesi bölge için geri dönüşü olmayan yıkıcı sonuçlara sebep olabilir.
- İran'ın kronik bir muhalifi ve bölgedeki Amerika'nın yakın müttefiki olan Suudi Arabistan da İran'a büyük bir tehdit oluşturmaktadır.
- Yaptırımlara uzun süre dirençli olmasına rağmen, bu yaptırımların ekonomisi üzerindeki olumsuz etkisi İran'da hissedilmeye başlamıştır.

5.2. Dağıtım Kanalları

İran'da ticari acenta ve distribütörlük aracılığı ile iş yapma biçimi oldukça yaygındır. Nakliye masrafları ucuz olduğu için firmalar kendi distribütörlük ağını kurmak yerine, kargo ve nakliye şirketleri ile çalışmaktadır. Ülke çapında süpermarket zincirlerinin ve alışveriş merkezlerinin sayısı artmakla birlikte; Tahran'da bakkal ve butik gibi küçük ölçekli şirketler de oldukça yaygındır. Ayrıca, tarihi Tahran Kapalı Çarşısı da (Grand Bazaar), ülkenin ticaret ve ekonomi hayatındaki önemli yerini korumaktadır. Öte yandan, son yıllarda yabancı marka ürünlerin de yer aldığı modern alış-veriş merkezleri sayısında da artış söz konusudur.

5.3. Tüketici Tercihleri, Satış Teknikleri ve Satış Etkileyen Faktörler

İran'da tüketim harcamalarını ve talebini etkileyen faktörler şunlardır;

- Nüfusun yaklaşık %60'ı 30 yaşın altındadır.
- Genç nüfus eğitilidir ve dünya piyasalarını takip etmektedir.
- Uzun yıllar devam eden ambargolar; ekonominin daralmasına (ulusal sanayinin gelişmemesine, orta sınıfın zayıflamasına, gelir dağılımının bozulmasına, işsizliğin artmasına, enflasyon nedeniyle satın alma gücünün düşmesine) yol açmıştır.

- Kırsal alanlardan kentlere yaşanan göç, çarpık kentleşme ve kayıt-dışı ekonomi sorunlarını da beraberinde getirmektedir.
- Uluslararası ambargoların kalkmasıyla, gelirin artması, dolayısıyla iç piyasa ve tüketime gelişmesi beklenmektedir.
- İthal mallara talep artmaktadır.

5.4.Ambalaj, Paketleme Ve Etiketleme

Standart bilgilere ek olarak ürün etiketlerinde eşyanın brüt ağırlığı, ürünün menşei, imalatçının adı ve ticaret unvanının yer alması gerekmektedir. Yiyecekler, kozmetikler ve medikal ve veterinerlik amaçlı tıbbi ürünler için özel etiketleme prosedürleri uygulanmaktadır. Etiketlerin ve kullanma talimatlarının Farsça dilinde hazırlanması bazı durumlarda kanunen gereklidir. İran'a ihraç edilecek ürünlerin ürünün yapısına, taşıma şekline ve iklim koşullarına göre güvenli bir şekilde paketlenmesi gerekmektedir. Yabancı bir ticari marka ile ilgili şerit ve bandrol içeren ambalaj malzemelerinin ülkeye girişi yasaktır.

5.5.Ulaştırma Ve Taşımacılık Faaliyetleri

Türk Hava Yollarının Tahran, Tebriz ve Meshed'e seferleri bulunmaktadır. Türkiye ile İran arasında demiryolu ile yolcu taşımacılığı, İstanbul-Tahran-İstanbul arasında haftada bir gün çalışan ve kuşetli vagonlardan teşkil edilmiş Trans Asya treni ve Van-Tebriz-Van arasında haftada bir gün çalışan ve kuşetli vagonlardan teşkil edilmiş tren ile sağlanmaktadır. Ancak, güvenlik sorunları nedeniyle İran'a yönelik tren seferlerine bir süre ara verilebilmektedir. Coğrafi yakınlığı nedeniyle Türkiye ve İran arasında demiryolu ile yük taşımacılığı ucuz ve güvenli bir yol olabilecek iken; demiryolu hizmetlerinin yetersiz olması, özellikle Van Gölü geçişlerinde yetersiz Ro-Ro uygulamaları ve güvenlik kaygıları nedeniyle vagon taşımacılığı zorlaşmaktadır.

5.6. İş Adamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

5.6.1.İran Hükümetince Yürürlüğe Konulan Yeni İthalat Kuralları

İran'da "ihracat ve ithalat" yapmak isteyen (İran'da yerleşik) bir firmanın, üyesi olduğu Ticaret Odası tarafından adına düzenlenmiş 'Kart-ı Bazargani' belgesi (İthalat-İhracat Yetki Belgesi) sahibi olması gerekmektedir.

- İranlı firmanın ithalat yapabilmesi için İran Sanayi, Maden ve Ticaret Bakanlığı'nınonline-sistemi üzerinden sipariş kaydını açtırması gerekmektedir. İthalat için "Sipariş Kaydı" açma işlemine "sab-te-sefareş" (kayıt) denilmektedir.
- İthalat işlemlerinde ödemeler sadece bankacılık sistemi üzerinden yapılabilmektedir. Başka bir ifadeyle, döviz büroları (sarraflar) üzerinden yurtdışına döviz transferi uygulamasına son verilmiştir. Bu bağlamda, İranlı ithalatçı firma, para transferini yapacağı bankasını Sanayi Bakanlığının online-kayıt sistemi üzerinden seçmek zorundadır.
- Dış ticaret işlemlerinde "ABD Doları" kullanılmasına müsaade edilmemektedir.

Bu çerçevede İran'a yapılacak ihracat işleminde, sadece proforma faturaya bağlı kalınmamalı, İranlı ithalatçı ile yapılacak ve tüm koşulları net olarak ortaya konacak bir satış sözleşmesi çerçevesinde

hareket edilmelidir. Sözleşmelerde, gümrük vergilerinin, ithalat prosedürlerinin, ithalata konu ürün ve/veya miktarların değişmesi gibi hallerde ortaya çıkacak sorunların İranlı ithalatçı tarafından çözülmesine yönelik hükümler bulundurulmalıdır. Sözleşmeler ve proforma/ticari faturalar, ABD Doları haricinde, bir ülke para birimi -tercihen AVRO, TL veya karşılıklı anlaşmalı diğer konvertibl ülke para birimi- esas alınarak düzenlenmeli ve ödemeler bu şekilde yapılmalıdır. Ödemenin yapılması ile teslim şekli arasındaki ilişkiye dikkat edilmelidir.

5.6.2. İran Hükümetinin Yeni Kambiyo Kuralları

- İran Merkez Bankası (İMB) tarafından Çin, Hindistan, G.Kore ve Türkiye’den yapılacak ithalata yönelik para transferinin sadece bankacılık sistemi üzerinden yapılması zorunluluğu ve sipariş kayıtlarının “döviz intikali olmaksızın” yapılmaması uygulaması başlatılmıştır (Karar: 30.01.2018). Dolayısıyla İran’a yönelik ihracat/ithalat ödemelerinin sadece İran’daki bankacılık sistemi üzerinden yapılmasına müsaade edildiği göz önünde tutulmalıdır. (döviz büroları/sarrafların yurtdışına doğrudan havale yapması yasaklanmıştır).
- İran’da bankalar yurtdışına (doğrudan) döviz transfer işlemi gerçekleştirememekte, işlem izinleri için İran Merkez Bankası’ndan talimat beklemek durumundadırlar.
- İran Hükümeti, Nisan 2018 sonu itibarı ile tüm devlet kurumlarına ve İran’da faaliyet gösteren tüm şirketlere mali tablolarını ve diğer tüm resmi bildirimlerini ABD Doları yerine, Euro ile yapmaları yönünde talimat vermiştir. Ayrıca, Euro-Riyal (IRR) kur bilgisini yayınlama yetkisi artık sadece İran Merkez Bankasındadır.
- İran’dan turistik yada diğer bazı sebeplerden ötürü yapılacak yurtdışı seyahtalarında kişi başı taşınabilecek döviz sınırlandırılmıştır. Seyahatlerde kişi başı taşınabilecek azami döviz tutarı; İran’a havayoluyla gidecek için 10.000 Avro, ülkeden havayoluyla ayrılacak yolcu için 5.000 Avro, kara/demir/deniz yoluyla ülkeden çıkacak içinse 2.000 Avro’dur (veya eşdeğer tutarda diğer dövizdir).
- İran Hükümeti, petrol dışı ihracattan elde edilen dövizin ülkeye getirilmesine dair 6 ay olarak belirlediği süreyi, 3 Haziran 2018 tarihli Karar ile 2 aya indirmiştir.

İran Hükümetince İran’a İthalatı Vergiden Muaf Tutulan Ürünler

İran Sanayi ve Maden Bakanlığının 24 Eylül 2018 tarihli Kararı uyarınca, aşağıda belirtilen ürünlerin ithalatında vergi muafiyeti yürürlüğe konulmuştur. **Buğday, pirinç, arpa, mısır, soya, Bakliyat (mercimek, bezelye, fasulye), Kırmızı et, Küçük ve büyükbaş canlı hayvan, Yumurta, Her türlü yağlı tohumlar, Tereyağı, Kağıt (baskı, yazı ve gazete için), Ham petrol türevleri, Lastik ve kauçuk, Muhtelif tıbbi ilaç (insan ve hayvan için)

İran Hükümeti tarafından İthalatı Yasaklanan Ürünler

- İran Sanayi Bakanlığının yayımladığı 20.6.2018 tarih ve 60/82567 sayılı Tebliğ kapsamında, ülkeden döviz çıkışının önlenmesi ve yerli üretimin korunması amacıyla 1.339 ürünün İran’a ithalatı yasaklanmıştır.
- Bilahare, İran Sanayi Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulan 31.12.2018 tarih ve 60/261453 sayılı Tebliğ çerçevesinde, sözkonusu yasaklı listede yer alan 1.339 üründen 47’sinin ithalat yasağının kaldırıldığı ithalatının serbest bırakıldığı- ve dolayısıyla 47 ürüne ilişkin sipariş kaydı oluşturulmasının serbest bırakıldığı açıklanmış, böylelikle, ithalatı yasak mallar listesindeki ürün sayısı 1.292’ye düşürülmüştü. Ancak, ithalatı yasak bahsekonu 1.292 ürün listesine daha sonra ilaveten, İran tarafından 15 Ocak 2019 tarihinde çoğunluğu tarım ürünü olmak üzere 215 ürün daha eklenmiştir.

(İthalatı Yasaklanan ilave 215 ürün listesi için tıklayınız). Böylelikle, İran Devletince (8’li gtıp bazında) ülkeye ithalatı yasaklanmış ürün sayısı toplam 1.507 olmuştur. Bu defa, yine Sanayi, Maden ve Ticaret Bakanlığı’nın 21 Mayıs 2019 tarihinde İran Merkez Bankası’na uygulanmak üzere bildirdiği karar uyarınca, (8’li GTİP bazında) 153 ürün daha(basında 143 olarak yer almıştır) İran’a ithalatı yasak maddeler listesine ilave edilmiştir.

Hazır Giyim (Konfeksiyon Genelgesi)

İran’a ihracatı olumsuz yönde etkileyen 9 Ekim 2016 tarihli “İran’da Konfeksiyon Ürünleri Satışı Yapan Şirketler İçin Düzenleme Genelgesi”ne göre; İran’a ihracat yapmak isteyen yabancı şirketlerin, ülkede bulunan temsilci veya şubeleri ile resmi distribütörlük anlaşması imzalayıp, sözkonusu belgeyi üyesi olduğu Ticaret Odası, Dışişleri Bakanlığı ve İran’ın o ülkede faaliyet gösteren dış temsilciliklerinde onaylatması ve onaylı belgenin ruhsat almak için İran Esnaf Odası’na sunulması gerekmektedir. İran Esnaf Odası tarafından verilen ruhsat ilk aşamada 2 yıllık olup, bu süre uzatılabilir.

Bahsekonu Genelge, sözkonusu ürünler ithalatının yapılabilmesi için;

- İthal edilmek istenen miktarın belirli bir kısmının İran’daki yerli üreticilerden tedarik edilmesini ya da,
- Yabancı firma tarafından, İranlı temsilci ile ortak veya tek başına İran’da üretim tesisi kurulması ve ilk iki sene için ithalat miktarının %20’sinin İran’da üretilmesini ve,
- Sözkonusu üretimin %50’sinin başka bir ülkeye ihraç edilmesini, zorunlu kılmaktadır. Ayrıca, üçüncü yıldan itibaren her yıl için İran’da üretim miktarında %5 oranında artış istenmektedir. Genelgede, mevzuata uymayan şirket ve tesislerin ürünlerinin kaçak ürün olarak değerlendirileceği de ayrıca belirtilmiştir.

İlaç, Kozmetik İthalat Lisanslarının (GMP) Sürelerinin Uzatılmaması

İlaç, kozmetik, gıda takviyeleri ürünlerinin İran’a ihracatında uzun süredir sorunlar yaşanmaktadır. İran Sağlık Bakanlığınca, İran’a ilaç ve kozmetik ithalatında ithal tescil belgeleri (Good Manufacturing Practices-GMP-iyi üretim uygulamaları) süreleri uzatılmamakta ve yeni ürünler için ithal tescil belgesi verilmemektedir. İran Sağlık Bakanlığı Gıda ve İlaç Kurumunun şifahen verdiği bilgilere göre; GMP verilmesi ile ilgili kodifiye edilmiş bir mevzuatın veya yetkilendirilmiş uluslararası denetim firmalarına ilişkin bir listenin olmadığı, GMP talebinde bulunacak İranlı ithalatçı firmanın herhangi bir uluslararası denetim/belgelendirme kuruluşuna başvurmadan önce anılan Kuruma başvurması gerektiği, başvuru üzerine İran Kurumunun belgelendirme için gerekli yönlendirmeyi (ya uluslararası bir denetim kuruluşuna yetki vererek ya da İran Sağlık Bakanlığı’ndan görevli uzman tayin edip yerinde incelemek gerçekleştirmek suretiyle) yapacağı ifade edilmektedir. (Sorunun çözülmesine yönelik İran Makamları nezdindeki girişimler devam etmektedir)

ABD’nin İran’a Yönelik Yaptırımlar Süreci

ABD’nin 8 Mayıs 2018 tarihinde “İran ile Nükleer Anlaşmadan” (ve KOEP’ten) tek taraflı olarak çekildiğini açıklamasının ardından ABD Hazine Bakanlığı (OFAC), KOEP ile kaldırılan yada istisna tanınan tüm yaptırımların 90 ve 180 günlük iki dönemi içeren listeler üzerinden yeniden uygulamaya konulmasına karar vermiştir. Buna göre, daha önce KOEP kapsamında kaldırılan yada istisna tanınan

yaptırımların 6 Ağustos 2018 ve 4 Kasım 2018 tarihlerine kadar (ABD tarafından tek taraflı olarak) yeniden uygulamaya geçirilmesi kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede;

6 Ağustos 2018'de yürürlüğe giren ABD yaptırımları:

- İran Hükümeti'nin ABD Doları satın alması yada elde etmesi hakkındaki yaptırımlar.
- İran'ın altın veya değerli metaller ticaretine yönelik yaptırımlar.
- İran'dan yada İran'a grafit, alüminyum ve çelik gibi ham yada yarı işlenmiş metaller, kömür ve endüstriyel süreçlerin birleştirilmesine yönelik yazılımların doğrudan yada dolaylı satışı, tedariki veya transferi hakkındaki yaptırımlar.
- İran Riyali'nin alınması yada satılması yada İran toprakları dışındaki İran Riyali cinsinden fonların yada hesapların devam ettirilmesi ile ilgili işlemler üzerindeki yaptırımlar.
- İran Hükümeti'ne ait tahvillerin alınması, iştirak edilmesi veya bu tahvillerin çıkarılmasına yardımcı olunması hakkındaki yaptırımlar.
- İran otomotiv sektörü üzerindeki yaptırımlar.
- İran menşeli halılar ve gıda maddelerinin ithalatı ve bunlara ilişkin mali işlemler üzerindeki yaptırımlar.
- Yolcu uçağı, parçaları ve hizmetlerinin İran'a doğrudan ya da dolaylı olarak ihracatına dair yaptırımlar.
- KOEP çerçevesinde uygun görülen faaliyetlere yönelik şarta bağlı anlaşmalar ile ilgili olan yaptırımlar.

4 Kasım 2018'de yürürlüğe giren ABD yaptırımları:

- İran liman işleticileri, İran İslam Cumhuriyeti Gemicilik Şirketi (IRISL), İran Güney Gemicilik Şirketi veya bağlı kuruluşları da dahil olmak üzere gemicilik ve gemi inşası sektörleri hakkındaki yaptırımlar.
- İran'dan petrol, petrol ürünleri veya petrokimya ürünleri satın alınması da dahil olmak üzere petrol ile ilgili olan işlemler üzerindeki yaptırımlar (diğerlerinin yanı sıra İran Milli Petrol Şirketi-NIOC, Naftiran Intertrade Company-NICO ve İran Milli Tanker Şirketi NITC isimleri sayılmıştır).
- Yabancı mali kuruluşların İran Merkez Bankası ve belirlenmiş İranlı mali kuruluşlar ile olan işlemlerine dair yaptırımlar.
- İran Merkez Bankası'na özel mali mesaj hizmeti sağlanmasına yönelik yaptırımlar.
- Aracılık, sigorta veya reasürans hizmetleri tedarik edilmesi hakkındaki yaptırımlar.
- İran enerji sektörü üzerindeki yaptırımlar.

Buna ilave olarak:

- ABD tarafından sahip olunan yada kontrol edilen yabancı kuruluşların İran Hükümeti ya da İranlı kişiler ile İran'daki belli faaliyetlerine verilen izin de bu sürede kaldırılmış,
- 16.01.2016'da, ABD Hazine Bakanlığı'na bağlı Yabancı Varlıklar Kontrol Dairesi (OFAC) tarafından hazırlanan SDN Listesi'nden (List of Specially Designated Nationals and Blocked Persons) ya da diğer listelerden çıkartılmış kişilere uygulanan yaptırımlar da 5 Kasım 2018'den itibaren yürürlüğe girmiştir. 10 Ocak 2020 tarihinde yürürlüğe giren yaptırımlar aşağıdaki gibidir.
- Daha önceki sektörlerle ilave olarak İran'ın tekstil, madencilik, inşaat sektörleri ve imalat faaliyetleri de yaptırımlar kapsamına alınmış,
- Bu sektörlerde faaliyet gösteren kişiler, bu sektörlerle ilgili kullanılan her türlü mal veya hizmeti İran'dan/İran'a satışına/tedarik edilmesine veya transfer işlemlerine bilerek dahil olanlar, bu kişilere her türlü finansal, maddi veya teknolojik mal veya hizmeti temin edenler, bu kişilerin sahipliğinde

veya kontrolündeki veya doğrudan/dolaylı olarak bu kişiler için hareket eden kişilerin ABD'deki mal varlıklarına el konulmasını, bu kişilerin sahipliğindeki bir değer ABD'li kişilerin eline geçmesi halinde dondurulması talimatı verilmiş,

- Ayrıca, tüm bu kişilere bankacılık hizmeti sağlayan, aracılık yapan ABD dışındaki finansal kuruluşların ABD'de bulunan muhabir hesaplarına yönelik müeyyideler uygulanması kararlaştırılmış,
- Tarım ürünleri, gıda, ilaç ve tıbbi cihaz sektörleri yaptırımlardan istisna tutulmaya devam edilmiş ve ABD Hazine Bakanlığı'na, Dışişleri Bakanlığı ile danışarak İran'ın başka sektörlerini de yaptırımlara dahil etme imkanı verilmiştir.

İsrail Menşeli Ürünlerin İthalatına veya İran üzerinden Transit Geçişine Müsaade Edilmemesi

İran varışlı veya İran üzerinden transit geçiş yapan bazı araçlarda yer alan ve İsrail ile ilişkisi bulunan ürünler hakkında zaman zaman ortaya çıkan sorunlar gerek nakliyatçı gerek yabancı ihracatçı firmaları zor durumda bırakmaktadır. İran gümrük yetkililerinin konuyu Savcılığa aktarması halinde sözkonusu araçların geri gönderilerek yüklerine el konulabildiği gibi, hem araçların hem de yüklerin alıkonulması durumu da mümkün olabilmektedir. Bahsekonu uygulama, 20 Eylül 1992 tarihli "İsrail'e Karşı Yaptırıma Yönelik İslam Ülkeleri Ortak Kanunu"na dayanmaktadır. Sözkonusu Kanun'a göre İran, İslam Konferansı Zirvesi'nde alınan kararlar doğrultusunda, İsrail ile doğrudan ve dolaylı her türlü alış verişe sürekli ve kesin olarak karşı olduğunu, bu politikayı kapsamlı bir şekilde sürdüreceğini bildirmektedir. Söz konusu Kanun'da yer alan maddelerde mevcut önemli bazı hususlar aşağıda özetlenmiştir.

- Gerçek veya tüzel tüm kişilerin; İsrail'de mukim şahıs veya şirketler veya İsrail uyruklu şahıslar veya İsrail'e yada İsrail'in menfaatine çalışan kişiler ile ikamet yerlerine ve yapılan ticari anlaşmanın niteliğine bakılmaksızın, doğrudan veya dolaylı olarak her türlü alışverişi yasaklanmıştır. İsrail'de menfaati, şubesi ya da temsilcisi olan ulusal ve yabancı firma ve kuruluşların da, anılan firma ve şahıslarla iş ilişkisine girmekten kaçınmaları gerekmektedir.
- İran'da, İsrail'e ait her türlü mal, ürün, para ve taşınabilir varlıkların girişi, alışverişi ve ticareti yasaklanmıştır. İster İsrail'den ithal edilsin, ister üretiminde kullanılan girdilerden küçük bir bölümü İsrail menşeli olsun, bahsekonu ürün İsrail ürünü sayılmaktadır. Kanun'a göre, taşınması esnasında İsrail'e uğrayan ve oradan gelen ve yukarıda sayılan şahıs ve firmalara ihraç edilen ürünler de İsrail malı sayılmaktadır.
- İran'daki ithalatçının, üretici ülkeyi ve ilgili malın üretiminde hiçbir çeşit ve miktarda İsrail ürününün kullanılmadığını teyit eden bilgileri içeren bir menşe belgesi temin etmesi gerekmektedir.
- Yukarıdaki hususlar İran serbest bölgeleri için de geçerlidir. Ürünün ülke içerisinde boşaltılması yada transit olarak ülkeyi geçmesi hallerinde uygulanmaktadır. Ancak uygulama, İran'ın o ülke ile olan anlaşmalarına aykırı olmamalıdır.
- Yukarıda 2. maddede belirtilen ürünlerin teşhiri, alım-satımı veya hibe gibi şekillerde edinilmesi yasaklanmıştır.
- Bu Kanun hükümlerini ihlal eden kişi İsrail ile ticaret yapmaktan dolayı cezaya tabi tutulmaktadır. El konulan mallar İran'ın malı olarak kayda geçirilmektedir. Ayrıca, söz konusu ticarete kullanılan araçlara, sahibinin kimliğinin açıklanmasını müteakip haciz konmaktadır. İran'ın söz konusu uygulamada oldukça hassas ve katı olduğu gözlenmektedir. Bu itibarla, İsrail ile herhangi bir şekilde ilişkili bulunan ürünlerin doğrudan İran'a veya İran üzerinden başka ülkelere transit sevkiyatına başvurulmaması, hem ihracatçı firmanın kendisinin hem de parsiyel yüklerin taşındığı araçlarda yükü olan ancak konuyla ilgisi olmayan diğer firmaların mağduriyetinin önüne geçilmesi açısından önem taşımaktadır.

5.7. Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları

İran’da marka ve ambalaj taklidinin çok yaygın olduğu ve bu konuda yasal mercilere başvurulduğu zaman sonuç alınması için uzun bir süre beklenebilmektedir. Konuyla ilgili mevzuat altyapısının yetersiz olduğu ifade olunmaktadır. Bu çerçevede, İran’da fikri, sınai mülkiyet (ticari marka, patent, telif hakları) haklarının korunması bağlamında, yerli-yabancı ayrımı gözetmeden piyasada taklit ürünlerin satışının engellenmesi önem taşımaktadır. (<http://iripo.ssaa.ir>) İran ithalatında, Çin’in ağırlıklı bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. İran, “Paris Birliği” olarak da bilinen Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü’ne (WIPO) 2002 yılı Mart ayında üye olmak suretiyle “Sınai Mülkiyet Haklarının Korunması Uluslararası Sözleşmesine” taraf olmuştur. Dolayısıyla, ürün markasının “Markaların Uluslararası Tesciline İlişkin Madrid Anlaşması” çerçevesinde (uluslararası) tescilli olması İran makamlarınca kabul görmektedir. İran, 2003 yılından beri sözkonusu Anlaşma’ya taraf ülkedir. Mevzuat: Patentler ve markaların kayıt altına alınması ve sınai mülkiyetten doğan haklar ile bunların ihlali konularını düzenleyen temel mevzuat olan “Patentler, Sınai Tasarım ve Markalar Kayıt Kanunu” İslam Danışma Meclisi’nce 29 Ekim 2007’de onaylanmış ve Meclis tarafından beş yıllık bir deneme süresinin kabul edilmesi ile Muhafızlar Konseyi’nce kabul edilmiştir. Kanun’un 62. maddesinde “İşbu Kanun’un hükümleri ile İran’ın taraf olduğu ya da olacağı uluslararası anlaşmaların hükümleri arasında bir çelişki olduğu takdirde bahsekonu uluslararası anlaşmalarda bulunan hükümler geçerli olacaktır.” hükmü kabul edilmiştir.

Patent Tescili: Patent belgesi; buluşun korunması amacıyla Sınai Varlık Dairesi’nce çıkartılan ve ait olduğu kişi yada kuruma özel haklardan yararlanma imkânı veren bir belgedir. Sınai Mülkiyet Dairesi’ne patent tescili için verilen bildirimin Farsça olması gerekmekte olup, başvuru, korunması istenen materyali de içermelidir. Başvuru, gerektiği takdirde, buluşun bir özetini ve ilgili çizimleri de içermek durumundadır. Patent belgesinin geçerlilik süresi 20 yıldır. İlk tescil işleminden 1 yıl geçtikten sonraki her 1 yılın başlangıcında belgenin geçerliliğini sürdürmek amacıyla Sınai Mülkiyet Dairesi’ne belli bir ücretin yatırılması gerekmektedir.

Marka Tescili: Bir markanın tesciline yönelik başvuru, tescil yapılması istenen markanın bir numunesi ve ilgili tüm mal ve hizmetlerin listesi ile birlikte Sınai Mülkiyet Dairesi’ne yapılmaktadır. İran’da tescilli bir markanın, başka birisi tarafından kullanılması marka sahibinin mutabakatına bağlıdır. Marka sahibi, kullanılan markanın kayıtlı markaya benzediği durumlar da dahil olmak üzere her türlü ihlale karşı önlem alabilmektedir. Marka tescilinin geçerlilik süresi, tescil için yapılan başvurudan itibaren 10 sene olup, bu süre gerekli ücretlerin ödenmesi şartıyla ve marka sahibinin isteği üzerine 10’ar yıllık dönemler halinde uzatılması mümkündür. Kanun ayrıca, sınai tasarımları da korumaktadır. İran’da marka tescili, ülkede faaliyet gösteren avukatlarca yapılmaktadır.

5.8. Ticari Anlaşmazlıkların Çözümü (Tahran Tahkim Merkezi)

Yabancı firmaların İran’da ticari faaliyetleri esnasında İranlı firmalarla yaşadıkları uyuşmazlıkların mahkeme aşamasından önce çözülebilmesini teminen İran Ticaret Odası (<http://iccima.ir>) bünyesinde oluşturduğu bir Hakemlik Mekanizması bulunmaktadır. Ayrıca, İranlı ve yabancı firmalar arasındaki ticari anlaşmazlıkların çözümü amacıyla 21 Mart 2017 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere Tahran Ticaret ve Sanayi Odası nezdinde bir Tahkim Merkezi oluşturulmuştur.

Sözleşme Yapılması Esasları & Dikkat Edilecek Hususlar

İran hukuku, hükümleri kamu politikasına aykırı olmadıkça, kamu etiğine zarar vermedikçe ve/veya ülkenin zorlayıcı kanunlarına açıkça karşı gelmedikçe taraflar arasındaki özel sözleşmelere saygılı yaklaşmaktadır. İran Ticaret Kanunu aslen Fransız hukukundan alınmış ve bazı yönleri ile de İsviçre ve Belçika Ticaret Kanunlarından esinlenmiştir. Diğer taraftan medeni hukuk ise önemli ölçüde İslam hukukundan etkilenmiştir. İranlılar ile yapılan sözleşmelerin, başarılı olması ve anlaşmazlık çıkmaması veya imza sonrasında uyuşmazlık durumunda mağduriyet yaşanmaması için kapsamlı ve kesin yapılması önem taşımaktadır. Sözleşmelerde, anlaşmazlıkların halli için uluslararası tahkim hükümleri ile birlikte İran kanunlarının düzenleyici olduğunu kabul etmek uygun olup, bu hükümler İranlı taraflarla hassas ve geniş sözleşmeler yapmak için güvenlidir. UNCITRAL ve ICC kuralları İranlı taraflarca sıkça kabul edilmekte ve tahkimin icra edileceği merkezler olarak sırasıyla İsviçre, Lahey ve Paris tercih edilmektedir. İranlı kurumlar, genel olarak uluslararası tahkim yoluyla verilen tazminatlara saygılı davranmakta ve bunu gönüllü olarak yerine getirmektedirler. İran 2001 yılında kabul edilen Kanun uyarınca, Yabancı Tahkim Tazminatlarının Tanınması ve Yerine Getirilmesi Konvansiyonu'na (New York 1958) dahil olmuştur. Konvansiyon, İran mahkemelerinin İran'daki bir yabancı tahkim tazminatının yerine getirilmesine müdahale edebilmesine ve uygulamayı durdurmasına temel teşkil eden zemini, bu yabancı tahkim tazminatının ICC gibi bir tahkim kurumunun kontrol ve idaresi altında yapılıp yapılmadığına veya örneğin UNCITRAL Tahkim Kuralları çerçevesinde geçici tahkime dayanıp dayanmadığına bakmadan sınırlamaktadır. İran Anayasası, sözleşmelerin düzenleyici hükümleri olarak yabancı kanunları kabul etmesini yasaklamamış olmakla birlikte, İran'daki Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları yabancı kanunlara başvuramaları hususunda sıkı talimat altındadırlar. İstisnai durumlarda ve gerekliliği ortaya konulabilmesi halinde yabancı kanunlara başvurma yetkisi verilebilmektedir. Özel sektör firmaları, sözkonusu sınırlamaya tabi değildirler.

Sözleşme, yabancı firma tarafından ödenmiş olan İran'da sözleşmeye uygulanan tüm vergileri ve diğer tüm harçları geri ödemeye İranlı tarafı mecbur edebilmektedir. Bu mümkün olmadığı takdirde müteahhit, sürprizle ve beklenmedik kesintilerle karşılaşmamak için müşterisinden, ödemelerden yasal mahsupların yapılacağını teyit etmesini istemelidir. Ödeme takviminin sözleşmede çok kesin ve açık şekilde tanımlanması önemlidir. Bazı İranlı tarafların ödemelerinde gecikmeye meyilli olabileceğinden hareketle, sözleşmelerde geç ödeme cezalarına ilişkin müeyyide hükümlerine yer verilmesi, zamanında ödeme yapılmasını temin etmek bakımından tedbirli bir davranış olacaktır. Mevzuat "kârdan zararın" iddia edilmesini ve alınmasını güçleştirmektedir. Ancak, buna sözleşmelerde tasfiye zararlarına yönelik olarak yer vermek mümkün bulunmaktadır. İran mevzuatı çerçevesinde mülkiyeti korumanın en uygun yöntemi kiralama anlaşmalarıdır. Bir "taahhüt sözleşmesi de" uygun güvenlik sağlayabilir. Esasen, İranlı muhatap ile sözleşme imzalamadan önce bir İranlı hukuk firmasından/avukattan danışmanlık hizmeti alınması veya Tahran Ticaret Ataşeliğimiz ile istişarede bulunulmasında fayda bulunmaktadır.

5.9.Ticareti Etkileyen Kültürel Faktörler

İranlılar iş ilişkilerinde resmi olup; iş görüşmeleri çok uzun ve detaylı olabilmektedir. Yabancı şirketlerle çalışan İranlılar, Batı iş değerlerine aşinadır. Toplantılara ve iş görüşmelerine takım elbise ve kravat ile katılmak mümkündür. Bu çerçevede, yabancı firmaların İran'daki faaliyetlerinde mali ve hukuki konularda güvenilir danışmanlık firmaları ile hareket etmeleri, pazara girmeden önce mümkün olduğu ölçüde kapsamlı bir pazar araştırması yaptırmaları, İran'da ticaretin sabır gerektirmesi gibi ticarete yazılı olmayan bazı kuralları bilmeleri, özellikle küçük ve orta ölçekli firmaların ticari

faaliyetlerine küçük işlemlerle ülkeyi, piyasayı, iş çevrelerini tanıyarak başlamaları uzun dönemde daha yararlı olacağı değerlendirilmektedir. İran'da alkol ithalatı ve tüketimi yasaktır.

Para Kullanımı

İran Riyali, İran dışında konvertibl bir para değildir. İran'da piyasada döviz bürolarında döviz bozdurmak mümkündür. Günlük alışverişlerde Riyal kullanılması tavsiye olunmaktadır. Yabancılar İran'da bulundukları sırada otel faturalarını yada yüksek tutardaki alımlarını dövizle ödeyebilmektedir. Tahran'a uçak ile gelen yabancı yolcuların ilk aşamada Havaalanındaki döviz bürosunda az miktarda döviz (50-100 Avro) bozdurup Riyal alması genelde tavsiye olunmaktadır. Döviz bürolarında, Riyal alımı için bozdurulacak döviz banknotunun hasarlı, yıpranmış, eski olmaması yada üstünde kalem karalaması bulunmamasına dikkat edilmektedir. İran'ın resmi para birimi "Riyal" olmakla birlikte, alışveriş hesaplamasının kolay olması amacıyla halk arasında para birimi için "Tümen" ifadesi kullanılmaktadır. Başka bir ifadeyle, pazarda satılan ürün yada hizmet için talep edilen ücret/fiyat çok büyük olasılıkla "Tümen"dir. Ancak, banknot paraların üstünde sadece "Riyal" yazmakta, Tümen ifadesi bulunmamaktadır. (1 Tümen= 10 Riyal) İran'da uluslararası bankacılık sistemiyle entegre kredi kartı uygulaması bulunmadığından, yabancılar alışverişlerini nakit/peşin yapmaktadır.

İran'a Giriş-Çıkışlarda Yolcu Muafiyetleri

Seyahatlerde kişi başı taşınabilecek azami döviz tutarı; İran'a havayoluyla gidecek için 10.000 Avro, ülkeden havayoluyla ayrılacak yolcu için 5.000 Avro, kara/demir/deniz yoluyla ülkeden çıkacak içinse 2.000 Avro'dur (veya eşdeğer tutarda diğer dövizdir).Yolcu beraberinde gümrükten çıkarılabilecek altın mücevherat miktarı 150 gram, gümüş takımlar ve gümüş hediyeelik eşya (silverware or souvenirs) ise (tarihi eser olmaması kaydıyla) azami 3 kg ile sınırlandırılmıştır.

Pasaport ve Vize İşlemleri

Diplomatik, Hizmet, Hususi ve Umuma Mahsus Pasaport hamili Türk vatandaşları, İran'a 90 günü aşmayan seyahatlerinde vizeden muaftır. İran'a yapılan seyahatlerde yabancıların pasaportuna damga vurulmaması, bunun yerine ülkeye girişi gösterir bir kağıda giriş mührü basılması uygulamasına başlanmıştır. Girişte pasaport kontrolünde verilen bu kağıdın İran'dan ayrılıncaya kadar pasaportunuzun arasında saklanması ve kaybedilmemesi gereklidir.

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

- İran'da Perşembe ve Cuma günleri haftasonu tatilidir.
- (Kamu kurumları Perşembe ve Cuma günleri, özel şirketler ve bankalar ise yalnızca Cuma günü kapalıdır.)
- Firmaların çalışma saatleri 08.30–13.00 ve 15.00–19.00 arasındır. Bankaların çalışma saatleri Perşembe günü 08.30–12.30 arası, diğer günler 08.30–16.00 arasındır. Kamu kurumları ise 08.00–14.00 saatleri arasında çalışmaktadır.
- İran yeni yılı 21 Mart'ta başlamaktadır. İran'da birçok tatil İslami yıla göredir. Bu durumun istisnası ise 21– 24 Martta kutlanan Yeni Yıl (Nevruz)'dur.

Dolandırıcılık Teşebbüslerine Karşı Dikkatli Olunması

İran’da özellikle inşaat sektöründe büyük alt/üst yapı projelerinde “İranlı kamu kurumlarının ihaleleri çerçevesinde görevli olduklarını” iddia eden ve bu iddialarını çeşitli mizansenler aracılığıyla destekleyen bir takım dolandırıcıların (yetkisiz kişilerin) piyasada varlığı basına yansımış olup, bu konuda mağduriyet yaşayan firmalar da tespit edilmiştir. Halen bu tür kötü niyetli kişilerin Türkiye’de girişimler yapabildiğine dair bilgiler de sözkonusu olup, firmaların bu tür durumlarda Tahran Büyükelçiliğimiz nezdindeki Ticaret Müşavirliğimiz (tahran@ticaret.gov.tr) ile istişarede bulunulması mağduriyetlerin yaşanmaması açısından önem taşımaktadır.

5.10.İran'a Ticaret Heyeti Düzenlenmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

İran, ülkemiz açısından taşıdığı ticari ve ekonomik önem dikkate alındığında farklı bir strateji ile yaklaşılması gereken bir ülkedir. Bu itibarla, bu ülkeye düzenlenecek ticaret heyetlerinde aşağıdaki hususların göz önüne alınmasında fayda bulunmaktadır.

1. İran'da, devletin ithalat politikası, ülkede halihazırda üretilen ya da bulunan ürünlerin, lüks tüketim ürünlerinin vb. kalemlerin yer aldığı sektörlerin korunması, buna karşılık, ülkede ihtiyaç duyulan üretime katkı yapan ara madde, hammadde, yatırım malzemeleri, makineler vb. kalemler ile temel ihtiyaç ürünlerinin ithalatının nispeten daha kolay olması şeklindedir.
2. Ülkede birçok sektörde kullanılan teknolojinin yenilenmeye ihtiyacı bulunmaktadır. İran makamları, ülkelerinin sadece bir pazar olarak görülmesini istememekte, ülkeye yatırım konusunun da gündemde olmasını talep etmektedir.
3. İran DTÖ üyesi olmadığından dış ticaret rejimine yönelik keyfi kararlar alabilmekte ve keyfi uygulamalara sıkça başvurabilmektedir. Bu nedenle, zaman zaman bazı sektörlerde ithalatı zorlaştırıcı ya da engelleyici kararlarla karşılaşmaktadır. Bu kararların bildirilmesi ya da uygulamanın nasıl olacağı hususunun açıklığa kavuşturulması konusunda da şeffaflıktan uzak bir yaklaşım sergilenebilmektedir.
4. Ülkemizden İran'a yapılan ticaret heyetlerinde gözlenen bir sorun, aynı STK ve/veya ilden yakın zamanlarda farklı ziyaretler yapılması nedeniyle karşılaşılan organizasyon sorunudur. Bu hallerde İran tarafının konuya odaklanması güçleşmektedir. Bu nedenle, ziyaretlerin mümkün olduğunca somut teklif ve projelerle İran'a gelecek firmalarımızdan oluşan heyetlerle yapılmasında İran tarafının dikkatinin çekilmesi bakımından fayda vardır.
5. Diğer taraftan, nispeten daha homojen ve spesifik sektörlerle yönelik oluşturulan ticaret heyetleri ziyaretinin, çok sayıda farklı sektörden oluşan ticaret heyetlerine göre daha verimli geçtiği müşahade edilmektedir.
6. Buradan hareketle, ziyaretlerin o sektördeki önemli bir fuar organizasyonu ile eş zamanlı yapılmasının çalışmalarındaki verimi artıracığı düşünülmektedir.
7. İran bürokrasisinde var olan bir özellik, resmi makamların özel sektör heyetleri ile ülkenin yararına olacak somut bir projenin görüşülmesi ya da İran'ın yurt dışından taleplerine yönelik konular olması gibi istisnai durumlar hariç olmak üzere görüşmeyi kabul etmemeleridir.

5.11.Covid-19 Gelişmeleri

***İran’da Covid-19 Sebebiyle Yürürlüğe Konan Sağlık Ürünleri İhracat Yasağı Kaldırıldı**

COVID-19 salgınının ardından tıbbi malzemeler, alkol, eldiven, dezenfektan, sabun, selüloz elbiseleri ve kozmetik ürünlerinin ihracatı yasaklanmış ancak İran Sanayi, Maden, Ticaret Bakanlığının son aldığı karara göre N95 maske, yüz koruyucu maskeler, seroloji kitleri gibi bazı ürünlerin ihracatı tekrar serbest bırakılmıştır.

İran'ın Avrupa İle Ticareti Koronavirüs Döneminde Artmıştır. (Arman-e Melli,16 Kasım 2020)

- Koronavirüs salgınının başlamasıyla İran'ın dış ticaretinin şiddetle düşmüş olup yılın ilk 7 ayında (21 Mart-21 Ekim 2020) İran'ın dış ticareti artmıştır.
- Gümrük Enformasyon Konseyi Sekreteri Ruhullah Latifi'nin yılın ilk 7 ayında İran'ın Avrupa ülkeleriyle ticaretinin 8 milyar 807 milyon 879 bin 841 ABD dolara ulaştığını belirtmiştir.
- Sözkonusu zaman diliminde İran'ın Avrupa'ya ihracatı 2 milyar 66 milyon 840 bin 538 ABD dolar seviyelerindedir.
- İran'ın ihracat yaptığı 37 Avrupa ülkesi arasında en temel ihracat destinasyonunu sırasıyla Türkiye, Rusya, Almanya ve İtalya oluşturmaktadır.
- Türkiye'ye yapılan ihracat değeri 1 milyar 489 milyon 372 bin 408 ABD doları kadardır.
- İran'ın en düşük ihracatı ise 13 bin 952 ABD doları değeriyle İskoçya'ya yapılmıştır.
- Söz konusu zaman diliminde 44 Avrupa ülkesinden 6 milyar 741 milyon 39 bin 303 ABD doları değerinde ithalat yapılmıştır.
- En fazla ithalatın 2 milyar 234 milyon 670 bin 640 ABD doları değeriyle Türkiye'den yapılmış olup, Türkiye'den sonra sırasıyla Almanya, Rusya ve Birleşik Krallık ülkeleri yer almaktadır.

*Genel Tedbirler:

İran hükümeti koronavirüs tedbirleri kapsamında maske takmayanlara, virüse yakalandığını gizleyenlere ve sağlık protokollerine uymayan iş yerlerine 50 bin tümenden bir milyon tümene varan cezalar verileceğini açıklamıştır. İran'da yeni tip korona virüs (Covid-19) salgınında son 24 saat içerisinde 11 bin 780 kişiye korona virüs teşhisi konulmuştur. 462 kişi ise virüs nedeniyle hayatını kaybetmiştir. İran'da Covid-19 salgını artarak yayılmaktadır. İran'da yeni tip korona virüs (Covid-19) salgını alınan tüm yeni önlemlere rağmen rekor kırmaya devam etmektedir. İran'da açıklanan son korona virüs vaka tablosuna göre ülkede tüm eyaletler kırmızı seviyede yer alırken, hükümet yeni korona virüs kısıtlamaları uygulama kararı almıştır. Başkent Tahran'da artan korona virüs vakalarına önlem olarak akşam saat 21:00'dan sonra sokağa çıkma yasağı uygulanmaktadır. Korona virüs vakalarının yoğun olduğu 25 eyalette ise Kasım ayından itibaren zorunlu olmayan iş yerlerinin 10 gün boyunca kapalı kalacağı açıklanmıştır. Ayrıca salgını kontrol altına almak ve yayılmasını önlemek amacıyla vakaların yüksek olduğu Tahran, Kerc, Meşhed, İsfahan ve Urumiye'ye belli tarihlerde giriş-çıkış yasağı getirilmesine karar verilmiştir.

*Gelişlerde COVID-19 RT-PCR Testi Zorunluluğu Getirildi

Ülkeye girişlerde PCR Testi isteniyor. 96 saat içinde alınmış olmalıdır. Test yaptırmayan yabancılar ülkeye alınmamaktadır. Karantina istenmiyor.